

JORGE LUIS BORGES • **Brodie Raporu**

İletişim Yayınları, Modern Klasikler, 1999-2010 (5 baskı)
© 1999 İletişim Yayıncılık A. Ş.

El Informe de Brodie (1970)

© 1989, María Kodama

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

© Önsöz: 2013, James Woodall, new introduction

The Man in the Mirror of the Book. A Life of Jorge Luis Borges
Önsözün hakları Aitken Alexander Associates'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 121 • İletişim Klasikleri 63

ISBN-13: 978-975-05-1235-3

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Osman Yener, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Hieronymus Bosch,

“The Temptation of Saint Anthony” (Berlin), detay

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Sait Kızılırmak

BASKI ve CILT Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Çağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JORGE LUIS BORGES

Brodie Raporu

El Informe de Brodie

İSPANYOLCADAN ÇEVİREN
Yıldız Ersoy Canpolat

JAMES WOODALL'ÜN ÖNSÖZÜYLE

JORGE FRANCISCO ISIDORO LUIS BORGES 24 Ağustos 1899'da bütün malvarlığını kaybetmiş, İngiliz asıllı bir ailenin ilk çocuğu olarak Buenos Aires'te doğdu. Babasının edebiyata olan düşkünlüğü, Borges'in çocukluğundan itibaren edebiyata yönelmesine sebep oldu. Küçük yaşta İngilizceyi öğrendi. 1914'te babasının göz ameliyatı sebebiyle ailesiyle yurtdışına çıktı ve Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, savaş yıllarını yurtdışında geçirmek zorunda kaldı. Cenevre'de Calvin Koleji'ne devam eden Borges burada Almanca, Fransızca ve Latince öğrendi. Bu dönemde sembolizmden etkilendi. 1921'de Buenos Aires'e geri dönen Borges iki yıl sonra ilk kitabını yayımladı. 1931'den itibaren Arjantin'in en önemli edebiyat dergisi *Sur*'da düzenli olarak yazmaya başladı. Babasının ölümünden sonra 1937'de geçimini sağlayabilmek için bir halk kütüphanesinde çalışmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında iktidardaki Juan Perón'a muhalif duruşu sebebiyle kütüphanedeki işinden uzaklaştırıldı. 1946-1955 yılları arasında para kazanmak için ders vermeye ve yazmaya ağırlık verdi. Düzyazıyla şiiri birleştiren kendine özgü yazım tarzında çok sayıda eser verdi. Juan Perón devrildiğinde Buenos Aires Kütüphanesi'ne müdür oldu. Borges, 1955'te aileden gelen kalıtsal rahatsızlığından dolayı görme yetisini tümüyle kaybetti. Yapıtlarının yazımını annesi, sekreterleri ve arkadaşları devraldığı için uzun metinlerden ziyade kısa öykü ve şiire yöneldi. 1961'de Samuel Beckett'le paylaştığı Formentor Edebiyat Ödülü, Avrupa'da ün kazanmasını sağladı. Şiir, kısa öykü ve denemelerden oluşan eserleri dünya çapında yayımlandı. Borges fantastik öğeleri ağır basan kendine özgü tarzıyla, 20. yüzyılın önemli edebiyatçılarından etkilendi. 14 Haziran 1986'da hayatını kaybetti. İletişim Yayınları tarafından yayımlanan kitapları: *Ficciones* (1998), *Alef* (1998), *Brodie Raporu* (1999), *Alçaklığın Evrensel Tarihi* (1999), *Kum Kitabı* (1999), *Yedi Gece* (1999), *Dantevari Denemeler / Shakespeare'in Belleği* (1999), *Sonsuz Gül* (2002), *Evaristo Carriego* (2002), *Öteli Soruşturmalar* (2005), *Şifre* (2009), *Yaratan* (2011), *Atlas* (2012).

İÇİNDEKİLER

KRONOLOJİ	7
ÖNSÖZ / JAMES WOODALL	29
ÖNSÖZ	43
ARAYA GİREN	47
AŞAĞILIK ADAM	53
ROSENDO JUÁREZ'İN ÖYKÜSÜ	61
KARŞILAŞMA	69
JUAN MURAÑA	77
YAŞLI KADIN	83
DÜELLO	91
ÖTEKİ DÜELLO	99
GUAYAQUIL	105
MARCOS'A GÖRE İNCİL	115
BRODIE RAPORU	123

KRONOLOJİ

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1896		<p>– İstanbul'da Ermeni milliyetçiler Osmanlı Bankası'na saldırdı. Yetkililer şiddetle karşılık verdi ve üç bin Ermeni öldürüldü.</p> <p>– H. G. Wells, <i>Dr. Moreau'nun Adası</i>.</p>
1897		<p>– Macaristan'da Yahudi gazeteci Theodor Herzl, Dreyfus Olayı'yla bağlantılı Anti-semitizm'den rahatsız olarak Basel'de ilk Siyonist Kongresi'ni topladı.</p> <p>– Bram Stoker, <i>Dracula</i>; H. G. Wells, <i>Görünmez Adam</i>; Joseph Conrad, <i>Narcissus'un Zencisi</i>.</p> <p>– Paul Gauguin, <i>Nereden Geliyoruz? Neyiz? Nereye Gidiyoruz?</i>; Henri Rousseau, <i>Uyuyan Çingene</i>. Monet hayatının sonuna kadar devam ettireceği <i>Nilüferler</i> serisini resmetmeye başladı.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1898		<ul style="list-style-type: none"> – İspanya-Amerika Savaşı. Küba, bağımsızlığını ilan etti; Birleşik Devletler Porto Riko, Guam ve Filipinler'i ele geçirdi. – Romancı Émile Zola, Genelkurmay Başkanı ve yüksek rütbeli subayları Dreyfus Olayı'ndaki yaklaşımından ötürü kınayan "J'Accuse...!" ("Suçluyorum...!") başlıklı yazısını kaleme aldı. İftirayla suçlanan Zola, İngiltere'ye kaçmak zorunda kaldı. – Henry James, <i>Yürek Burgusu</i>; H. G. Wells, <i>Dünyalar Savaşı</i>.
1899	Jorge Luis Borges 24 Ağustos'ta Buenos Aires, Arjantin'de dünyaya geldi. Babası Jorge Guillermo Borges Haslam bir albayın oğluydu ve eğitilmiş bir aileden geliyordu. Annesi Leonor Acevedo Suárez, <i>criollo</i> kökenli bir Uruguaylı ailenin kızıydı.	
1899-1914	Borges on bir yaşına kadar evde eğitim almış, babaannesi İngiliz olduğundan evde sürekli konuşulan dili öğrenmiş, on iki yaşında Shakespeare'i İngilizce okuyabilecek seviyeye gelmiştir.	
1900		<ul style="list-style-type: none"> – İtalya'da Kral I. Umberto suikaste uğradı. Max Planck, Kuantum Teorisi'ni geliştirdi. Sigmund Freud, <i>Düşlerin Yorumu</i>'nu yazdı. – Frank Baum, <i>Oz Büyücüsü</i>; Joseph Conrad, <i>Lord Jim</i>.
1901		<ul style="list-style-type: none"> – Birleşik Devletler Başkanı William McKinley suikaste uğradı, Theodore Roosevelt başkan oldu. Kraliçe Victoria hayatını kaybetti. – Thomas Mann, <i>Buddenbrooklar</i>.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1902		– II. Boer Savaşı sona erdi. – Joseph Conrad, <i>Karanlığın Yüreği</i> ; Arthur Conan Doyle, <i>Baskerville Tazısı</i> .
1903		– Birleşik Devletler, Panama'nın Kolombiya'dan bağımsızlığını ilan etmesini sağladı. Wright Kardeşler, tek kanatlı ve buhar motorlu havadan ağır uçan ilk pervaneli uçuşu gerçekleştirdi. – Jack London, <i>Uçurum İnsanları</i> .
1904		– New York metrosu hizmete girdi. İngiltere-Fransa Dostluk Antlaşması imzalandı. – Joseph Conrad, <i>Nostramo</i> .
1905		“ <i>Kanlı Pazar</i> ”: Rusya'da ayaklanmalar Kışlık Saray'a ulaştı; isyanlar şiddetle bastırıldı, iki yüz ila bin arasında devrimci öldürüldü. Albert Einstein, izafiyet teorisini geliştirdi. Aralarında Henri Matisse'in de bulunduğu Fovist sanatçılar, Paris'te Salon d'Automne'da ilk kez sergi düzenlediler.
1906		– Roosevelt'in başarısız imla devrimi gerçekleşti. Büyük San Francisco depremi oldu, sonrasında yangınlar dört gün boyunca sürdü. Finlandiya, kadınlara oy hakkı tanyan ilk ülke oldu. – Upton Sinclair, <i>Chicago Mezbahaları</i> .
1907		– İlk elektrikli çamaşır makinesi icat edildi. Pablo Picasso, kübizmi başlattı. – Joseph Conrad, <i>Gizli Ajan</i> .

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1908		<p>– Osmanlı'da İkinci Meşrutiyet ilan edildi. İtalya'da meydana gelen depremde 150.000 kişi öldü. Ford, Model T otomobili piyasaya sürdü. <i>Tunguska olayı</i>: Sibiry'a da nedeni belirsiz, büyük bir patlama meydana geldi.</p> <p>– E. M. Forster, <i>Manzaralı Bir Oda</i>; Kenneth Grahame, <i>Söğütlükte Rüzgâr</i>.</p>
1909		<p>– Robert Peary, Kuzey Kutbu'na ulaşan ilk insan oldu. Japonya'da Prens Ito suikaste uğradı. Plastik keşfedildi.</p> <p>– Jack London, <i>Martin Eden</i>.</p>
1910		<p>– Halley kuyruklu yıldızı dünyadan geçti. Tango müziği popüler oldu.</p> <p>– E. M. Forster, <i>Howards End</i>; Gaston Leroux, <i>Operadaki Hayalet</i>.</p>
1911		<p>– <i>Mona Lisa</i> tablosu çalındı. Çin'de devrim oldu. Antik İnk'a kenti Machu Picchu keşfedildi.</p> <p>– Edith Wharton, <i>Ethan Frome</i>; Max Beerbohm, <i>Zuleika Dobson</i>.</p>
1912		<p>– Arjantin'de Sáenz Peña Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle tüm erkeklere gizli ve evrensel seçmenlik hakkı getirildi; bu gelişmeler '80 Kuşağı oligarşisinin sonunu hazırladı.</p> <p>– Titanic <i>faciası</i>: Batmaz denilen gemi, 14 Nisan günü buzdağına çarptı, 1500'ün üzerinde insanın ölümüne neden oldu.</p> <p>– Thomas Mann, <i>Venedik'te Ölüm</i>; Lev Tolstoy, <i>Hacı Murat</i>.</p>
1913		<p>– Henry Ford, yürüyen bant tekniğini kullanan ilk fabrikayı açtı.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1913		– D. H. Lawrence, <i>Oğullar ve Sevgililer</i> ; Marcel Proust, <i>Swann'ların Tarafı</i> .
1914	Borges ailesi Avrupa ziyaretleri sırasında I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Cenevre'ye yerleşti. Borges ortaöğretimini burada tamamladı, Fransızca ve Almanca öğrendi.	– Arşidük Franz Ferdinand'ın, Saraybosna'da suikaste uğramasıyla I. Dünya Savaşı başladı. Charlie Chaplin, ilk kez Şarlo karakteriyle beyazperdede boy gösterdi. – James Joyce, <i>Dublinliler</i> .
1915		– Ermeni Kırımı. Britanyalı yolcu gemisi RMS <i>Lusitania</i> , Almanya tarafından batırıldı, gemide bulunan 1198 kişi hayatını kaybetti. Çanakkale Savaşı. – Franz Kafka, <i>Dönüşüm</i> .
1916		– Arjantin'de Radikal Parti'den Hipolito Yrigoyen başkan seçildi. Enflasyonla mücadele için asgari ücret uygulamasını başlattı. – I. Dünya Savaşı'nda Batı Cephesi'nde Somme ve Verdun Muharebeleri yapıldı. İrlanda'da isyancılar Paskalya Ayaklanması'nı başlattı. – James Joyce, <i>Sanatçının Genç Bir Adam Olarak Portresi</i> ;
1917		<i>Rusya'da Bolşevik Devrimi</i> : Lenin önderliğindeki Bolşevikler, Petrograd'daki Kışlık Saray'ı ele geçirdiler. Mata Hari casus olduğu suçlamasıyla idam edildi.
1918		Arjantin'de öğrenciler, üniversitelerde reform talebiyle gösteriler yaptı. Devrilen Rus Çarı II. Nikola ve Romanov ailesi Bolşeviklerce öldürüldü. İspanyol Nezlesi Salgını tüm dünyaya yayıldı. Bugün bu salgında 100 milyon kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1919	Savaşın sona ermesinden sonra İspanya'ya gitti ve <i>Ultraismo</i> adlı edebi harekete katıldı. İlk şiiri <i>Grecia</i> dergisinde yayımlandı.	– İtilaf Devletleri ve Almanya arasında imzalanan Versay Barış Antlaşması'yla I. Dünya Savaşı resmen sona erdi. – Sherwood Anderson, <i>Winesburg, Ohio</i> .
1920		– Birleşik Devletler'de Volstead Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle alkol yasağı başladı. Kadınlara Birleşik Devletler'de oy hakkı tanındı. İlk ticari radyo yayını yapıldı. – D. H. Lawrence, <i>Aşık Kadınlar</i> ; Edith Wharton, <i>Masumiyet Çağı</i> .
1921	Ailesiyle birlikte Arjantin'e döndü ve Arjantinli dostlarıyla kendi ultraistler grubunu kurdu. Yayımladıkları <i>Prisma</i> dergisinin dağıtımını, Buenos Aires'in duvarlarına yapıştırarak yapıyorlardı.	Almanya'da enflasyon rekor seviyelere ulaştı. Yalan makinesi icat edildi.
1922		– Mussolini, Roma'ya girdi. Michael Collins, İrlanda İç Savaşı sırasında öldürüldü. Firavun Tutankamon'un mezarı keşfedildi. – James Joyce, <i>Ulysses</i> ; Virginia Woolf, <i>Jacob'ın Odası</i> ; T. S. Eliot, <i>The Waste Land</i> .
1923	Filozof Macedonio Fernández ile tanıştı ve arkadaş oldu. İlk şiir kitabı <i>Fervor de Buenos Aires</i> 'i yayımladı.	Hitler, başarısız darbe girişiminin ertesinde hapse atıldı. Çarliston dansı moda oldu. Sesli filmler gösterime girdi.
1924		– “Yüzyılın Davası”: İki zengin ve parlak Chicago'lu genç olan Nathan Leopold ve Richard Loeb, sıkılmalarını sebep göstererek 14 yaşındaki Bobby Franks'i kaçırdılar ve öldürdüler. V. I. Lenin öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1924		– Thomas Mann, <i>Büyülü Dağ</i> ; E. M. Forster, <i>Hindistan'a Bir Geçit</i> ; Franz Kafka, <i>Dava</i> .
1925	İkinci şiir kitabı <i>Luna de Enfrente</i> yayımlandı.	– Hitler, <i>Kavgam</i> 'ı yayımladı. – F. Scott Fitzgerald, <i>Muhteşem Gatsby</i> ; Virginia Woolf, <i>Mrs Dalloway</i> ; Franz Kafka, <i>Dava</i> .
1926		– Mussolini'ye ilk suikast girişimi. Sihirbaz Houdini yediği yumruk sonucu hayatını kaybetti. – Ernest Hemingway, <i>Güneş de Doğar</i> ; William Faulkner, <i>Aşk ve Ölüm</i> ; Vladimir Nabokov, <i>Mary</i> .
1927		– Cordoba'da <i>Fabrica Militar de Aviones</i> uçak imalat fabrikası kuruldu. BBC kuruldu. Charles Lindbergh, Atlantik Okyanusu'nu bir uçtan bir uca tek başına uçtu. Amerika'da İtalyan göçmenlere duyulan nefret; cinayet ve gasp olaylarıyla suçlanan Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti'nin idamına sebep oldu. – Virginia Woolf, <i>Deniz Feneri</i> .
1928		– Yrigoyen tekrar başkan seçildi. Penisilin keşfedildi. İlk Mickey Mouse filmi gösterildi. – Evelyn Waugh, <i>Gerileme ve Çöküş</i> ; Virginia Woolf, <i>Orlando</i> .
1929	Üçüncü şiir kitabı <i>Cauderno San Martín</i> yayımlandı. Denemelerini derlediği kitabıyla belediyeden 3.000 pesoluk bir ödül kazandı.	– “Kara Perşembe” günü New York Borsası dibe vurdu ve tüm dünyayı etkileyecek tarihin en büyük ve en uzun soluklu ekonomik krizi Büyük Buhran başladı. Akademi Ödülleri ilk kez düzenlendi. – William Faulkner, <i>Ses ve Öfke</i> ; Ernest Hemingway, <i>Silahlara Veda</i> ; Erich Maria Remarque, <i>Bati Cephesinde Yeni Bir Şey Yok</i> .

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1930	<i>Evaristo Carriego</i> yayımlandı.	– General Uriburu önderliğinde tüm Arjantin Silahlı Kuvvetleri darbe yaparak Yrigoyen'i görevinden indirdi ve Arjantinlilerin deyişiyle “Alçak On Yıl” başladı. Pluton keşfedildi. Nazi partisi, Almanya’da mecliste çoğunluğu elde etti. – William Faulkner, <i>Döşegimde Ölürlen</i> .
1931		– Seçimlerde hileyle General Agustín Justo başkanlığa geldi. 443 metrelik Empire State Binası tamamlandı; 1972 yılına kadar dünyanın en yüksek gökdeleniydi. – Virginia Woolf, <i>Dalgalar</i> .
1932	Kayıbolmamış ilk deneme derlemesi olan <i>Discusión</i> yayımlandı.	– Arjantin’de tekrar sivil yönetime geçildi. Amelia Earhart, Atlantik Okyanusu’nu geçen ilk kadın pilot oldu. Bilimadamları bu yıl atomu parçaladı. – Aldous Huxley, <i>Cesur Yeni Dünya</i> ; Vladimir Nabokov, <i>Karanlıkta Kahkaha</i> .
1933		İlk Nazi toplama kampı inşa edildi. Adolf Hitler, Almanya’da şansölye oldu.
1933-34	<i>Alçaklığın Evrensel Tarihi</i> ’ni yayımladı.	
1934		– <i>Dust Bowl</i> : Kuzey Amerika’da şiddetli toz fırtınaları, ekinlere büyük zarar verdi ve toplu göçlere sebep oldu. Sovyetler Birliği’nde “Terör” dönemi. Soyguncu âşıklar Bonnie ve Clyde, polis tarafından öldürüldü. – Mihail Şolohov, <i>Ve Durgun Akardı Don</i> ; Evelyn Waugh, <i>Bir Avuç Toz</i> .

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1935		Almanya, Yahudi karşıtı Nüremberg Kanunları'nı yürürlüğe koydu. John Maynard Keynes, ekonomi teorisini geliştirdi.
1936	Deneme derlemesi <i>Sonsuzluğun Tarihi</i> yayımlandı.	– Berlin'de Nazi Olimpiyatları düzenlendi. İspanyol İç Savaşı başladı. Kral VIII. Edward, tahttan çekilmeye karar verdi ve krallığı kardeşine bıraktı. – William Faulkner, <i>Abşalom, Abşalom!</i>
1937	İşçi mahallesi Miguel Cané'de bulunan Buenos Aires Belediye Kütüphanesi'nde çalışmaya başladı. Dokuz yıl bu işe devam etti.	– <i>Hindenburg Faciası</i> : Almanya bandıralı <i>Hindenburg</i> zeplininde New Jersey'ye iniş sırasında yangın çıktı. Yolcu ve mürettebattan 36 kişi hayatını kaybetti. Amelia Earhart'ın uçağı, Pasifik Okyanusu'nda kayboldu. Japonya, Çin'i işgal etti. – Virginia Woolf, <i>Yıllar</i> .
1938	Babası Jorge Guillermo öldü. Noel arifesinde, Borges kafasından ağır bir sakatlık geçirdi; tedavisi sırasında kan zehirlenmesinden ölmekten sonra kurtuldu.	– Üçüncü Reich, Avusturya'yı ele geçirdi. <i>Kristal Gece</i> : Alman diplomat Ernst vom Rath'ın Paris'te suikaste uğramasının ardından Joseph Goebbels'in Yahudilere karşı ayaklandığı halk, evlerine, işyerlerine ve ibadethanelerine saldırdı. – Graham Greene, <i>Brighton Rock</i> ; Vladimir Nabokov, <i>İnfaza Çağrı</i> ; Jean-Paul Sartre, <i>Bulantı</i> .
1939	Bir ay boyunca kan zehirlenmesiyle mücadele etti. İlk Borgesvari hikâye olarak kabul edilen " <i>Don Kişot</i> "un Yazarı Pierre Menard" öyküsünü mayıs ayında yayımladı.	– Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle II. Dünya Savaşı patlak verdi. Arjantin, tarafsızlığını ilan etti. – James Joyce, <i>Finnegans Wake</i> ; Christopher Isherwood, <i>Hoşçakal Berlin</i> ; Raymond Chandler, <i>Büyük Uyku</i> ; John Fante, <i>Toza Sor</i> .
1940		– Almanya Hollanda, Belçika ve Fransa'yı işgal etti. İngiltere'de Churchill başbakanlığa seçildi.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1940		– Ernest Hemingway, <i>Çanlar Kimin İçin Çalıyor</i> ; Arthur Koestler, <i>Gün Ortasında Karanlık</i> .
1941		– Yahudi Soykırımı başladı. Almanya Selanik'i işgal etti, Girit adasını uçaklarla bombaladı. Pearl Harbor'a yapılan saldırı sonrası ABD, II. Dünya Savaşı'na girdi. Hitler, Sovyetler Birliği'ne doğru ilerledi; Leningrad'ın işgali başladı. – Vladimir Nabokov, <i>Sebastian Knight'in Gerçek Yaşamı</i> ; Bertolt Brecht, <i>Cesaret Ana</i> ; Henri Bergson, James Joyce ve Virginia Woolf öldü. – Orson Welles'in başyapıtı <i>Yurttaş Kane</i> gösterime girdi.
1942	Öykü kitabı <i>Yolları Çatallanan Bahçe</i> yayımlandı. Adolfo Bioy Casares'le birlikte H. Bustos Domecq mahlasıyla <i>Don Isidro Parodi'ye Altı Billece</i> kitabını yayımladı.	– Arjantin, Pearl Harbor saldırısı sonrası Japonya ve Almanya'yla diplomatik ilişkilerini kesmeyi reddetti. Fizikçi Robert Oppenheimer başkanlığında Manhattan Projesi başladı. Stalingrad Muharebesi. – Robert Musil, <i>Niteliksiz Adam</i> .
1943		– Albay Juan Perón'un içinde bulunduğu milliyetçi kurmaylar "Ulusal Devrim" yaparak yönetimi ele geçirdiler, tarafsızlık politikasını sürdürdüler. Varşova Gettosu Ayaklanması başarısızlığa uğradı. Tahran Konferansı yapıldı. – Antoine de Saint-Exupéry, <i>Küçük Prens</i> ; Bertolt Brecht, <i>Sezuan'ın İyi İnsanı</i> ; Jean-Paul Sartre, <i>Varlık ve Hiçlik</i> .

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1944	İkinci öykü kitabı <i>Artificios</i> yayımlandı; bu kitap <i>Yolları Çatallanan Bahçe</i> 'ye eklendi ve <i>Ficciones</i> adıyla yayımlandı. Perón'un iktidara gelmesinden sonra kütüphanedeki görevinden ayrıldı; İngiliz ve Amerikan edebiyatı öğretmeye başladı.	– San Juan depremi kenti yerle bir etti, 10.000 kişinin ölümüne neden oldu. Normandiya Çıkarması. Baltık devletleri Sovyetler Birliği tarafından işgal edildi. – Jean Anouilh, <i>Antigone</i> ; Friedrich Hayek, <i>Kölelik Yolu</i> .
1945		– Arjantin, Japonya ve Almanya'yla diplomatik ilişkilerini sonlandırdı ve iki ülkeye savaş ilan etti; Birleşmiş Milletler'e kurucu üye olarak katıldı. Perón tutuklandı, daha sonra Descamisados ("Gömleksizler") adı verilen grubun protestoları sonrası serbest bırakıldı. Dresden bombalandı. Yalta Konferansı toplandı. Hiroşima ve Nagasaki'ye atom bombası atıldı. II. Dünya Savaşı sona erdi. Franklin Delano Roosevelt, Adolf Hitler ve Benito Mussolini'nin ölümleri. Postdam Konferansı'yla Avrupa, Batı ve Sovyet bloklarına ayrıldı. – Amerikalı şair Ezra Pound, İtalya'da direnişçi örgütlerce tutuklandı ve serbest bırakıldı. ABD Silahlı Kuvvetleri'nce tutuklu bulunduğu kışlada, ünlü kantolarını yazdı. Pablo Neruda, Şili'de Komünist partiden senatör oldu. Aleksandr Soljenitsin Stalinist hükümeti eleştirdiği için sekiz yıl hapse mahkûm edildi. Hermann Broch, <i>Vergilius'un Ölümü</i> ; Jean-Paul Sartre, <i>Akıl Çağı</i> ; George Orwell, <i>Hayvan Çiftliği</i> ; John Steinbeck, <i>Sardalya Sokağı</i> .

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1946		<p>– Perón başkan seçildi. Halka maaşlarda artış ve sosyal güvenlik vaatlerinde bulundu. “Evita” ismiyle bilinen karısı Eva’yı işçi ilişkileri sorumlusu yaptı. Toprak reformu isteyen halk, Malón de la Paz’dan başkent Buenos Aires’e kadar yürüdü. İtalya cumhuriyet oldu.</p> <p>– W. H. Auden, ABD vatandaşı oldu. Christopher Isherwood, <i>Berlin Öyküleri</i>; Nikos Kazantzakis, <i>Zorba</i>; Boris Vian, <i>Mezarlarımıza Tüküreceğim</i>. Gertrude Stein ve H. G. Wells’in ölümü.</p>
1947		<p>– Arjantin’de kadınlara oy hakkı tanındı. Komünizmle savaş için Truman Doktrini uygulamaya kondu. CIA kuruldu. Ses duvarı aşıldı.</p> <p>– Albert Camus, <i>Veba</i>; Max Horkheimer ve Theodor Adorno, <i>Aydınlanmanın Diyalektiği</i>.</p>
1948		<p>– İsrail devleti kuruldu. Berlin Ablukası başladı. Mohandas Gandhi suikaste uğradı.</p> <p>– Norman Mailer, <i>Çıplak ve Ölü</i>; Bertolt Brecht, <i>Kafkas Tebeşir Dairesi</i>.</p>
1949	İkinci öykü derlemesi <i>Alefi</i> yayımlandı.	<p>– Yeni anayasayla başkanın yetkileri artırıldı. Perönçuların çoğunluğunu oluşturduğu meclis, hükümet aleyhine konuşanlara hapis cezası getiren yasayı kabul etti. Rejim karşıtları hapsedildi, bağımsız gazeteler baskı altına alındı. NATO kuruldu; Berlin Ablukası sona erdi ve Almanya, Sovyet kontrolündeki Alman Demokratik Cumhuriyeti’yle NATO destekli Almanya Federal Cumhuriyeti olarak ikiye ayrıldı.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1949		<p>– Brecht'in <i>Cesaret Ana</i> oyunu Doğu Berlin'de Deutsches Theater'da ilk defa sahnelendi.</p> <p>George Orwell, <i>Bin Dokuz Yüz Seksen Dört</i>; Joseph Campbell, <i>Kahramanın Sonsuz Yolculuğu</i>; Simone de Beauvoir, <i>İkinci Cins</i>.</p>
1950	<i>Sociedad Argentina de Escritores</i> (Arjantin Yazarlar Birliği) başkanı seçildi.	<p>– <i>Comisión Nacional de Energía Atómica (Ulusal Atom Enerjisi Komisyonu)</i> Juan Perón'un emriyle kuruldu. Kore Savaşı başladı.</p> <p>– George Orwell, Cesare Pavese ve George Bernard Shaw'in ölümü.</p>
1951		<p>– Perón ezici bir çoğunlukla tekrar başkan seçildi.</p> <p>– Julio Cortázar, <i>Bestiario</i>; J. D. Salinger, <i>Çavdar Tarlasında Çocuklar</i>; Vladimir Nabokov, <i>Konuş, Hafıza: Tekrar Ele Alınmış Bir Otobiyografi</i>. Sinclair Lewis, Ludwig Wittgenstein ve André Gide'in ölümü.</p>
1952	Ünlü deneme kitabı <i>Öteki Soruşturmalar</i> yayımlandı.	<p>– Eva Perón kanserden ölünce; Perón'a destek azalmaya başladı. II. Elizabeth, Britanya kraliçesi oldu. Mısır'da devrim sonrası Kral I. Faruk devrildi, İngiliz işgali sona erdi. ABD, atom bombasından çok daha yıkıcı bir silah olan hidrojen bombasını geliştirdi.</p> <p>– Arthur Miller'in <i>Cadı Kazanı</i> oyunu ilk kez Broadway'de sahnelendi. James Baldwin, <i>Git Onu Dağa Anlat</i>; J. D. Salinger, <i>Dokuz Öykü</i>.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1953		<p>– Josef Stalin'in ölümü. Muhammed Musaddık, darbe sonrası görevden uzaklaştırıldı. Kore Savaşı sona erdi. Albay John Hunt'ın liderlik ettiği Britanyalı dağcılar, Everest Tepesi'ne ilk ulaşan insanlar oldu. DNA keşfedildi.</p> <p>– Dublin'de "Bloomsday" ilk kez kutlandı; Aldous Huxley, <i>Algı Kapıları</i>. Colette öldü.</p>
1954		<p>– Sovyetler Birliği, nükleer enerjiyi kullanarak elektrik üretti. Cezayir'de savaş başladı.</p> <p>– Nabokov'un <i>Lolita</i> kitabı Paris'te yayımlandı. Yaşar Kemal, <i>Ince Memed</i>; Françoise Sagan, <i>Hosgeldin Hüzün</i>; Samuel Beckett, <i>Godot'yu Beklerken</i>. Thomas Mann öldü.</p>
1955	Perón'un devrilmesinden sonra Arjantin Ulusal Kütüphanesi müdürlüğüne getirildi. Bu dönemde ailesinde kalımsal bir hastalık olan görme kaybı, giderek körleşmesine neden oldu.	<p>– Arjantin'de binlerce kişinin öldüğü iç savaş sonrası Silahlı Kuvvetler darbe yaptı. Perón görevinden istifa etti ve bir Paraguay gambotuna saklandı. Önce Paraguay'da, sonra İspanya'da sürgün hayatı yaşadı. Birleşik Devletler anayasası model alınarak yazılmış 1853 federal anayasasına dönüldü. Varşova Paktı imzalandı.</p> <p>– Ted Hughes'la Sylvia Plath evlendi. James Baldwin, <i>Giovanni'nin Odası</i>; Saul Bellow, <i>Günü Yaşa</i>; Allen Ginsberg, <i>Uluma</i>. Bertolt Brecht öldü.</p>
1956	Buenos Aires Üniversitesi'nde İngiliz ve Amerikan Edebiyatı profesörlüğüne getirildi, bu görevi on iki yıl boyunca sürdürdü.	<p>– Fransa'da Beşinci Cumhuriyet kuruldu. Stalinist hükümete karşı ayaklanan Budapeşte'yi Sovyet birlikleri işgal etti. Süveyş Kanalı'nı millileştiren Cemal Abdül Nasır, Süveyş Bunalımı'nı tetikledi. Brasilia inşa edildi.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1956		– Jack Kerouac, <i>Yolda</i> ; Vladimir Nabokov, <i>Pnin</i> ; Boris Pasternak, <i>Doktor Jivago</i> ; Ayn Rand, <i>Atlas Silkindi</i> .
1957		– Uzay Çağı'nı başlattığı kabul edilen Sputnik 1 yörüngeye gönderildi. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu oluşturan Roma Antlaşması imzalandı. – Harold Pinter'in oyunu <i>Doğum Günü Partisi</i> , Londra'da bir hafta sahnede kaldı. Chinua Achebe, <i>Parçalanma</i> ; Truman Capote, <i>Tiffany'de Kahvaltı</i> ; Claude Lévi-Strauss, <i>Yapısal Antropoloji</i> .
1959		– Küba'da diktatör Fulgencio Batista'nın rejimine karşı ayaklanan Fidel Castro ve silah arkadaşları, yönetimi yılbaşında devraldı. Kıbrıs ve Singapur, bağımsızlığını ilan etti. – Philip Roth, <i>Hoşçakal Columbus</i> ; Kurt Vonnegut, <i>Titan'ın Sirenleri</i> ; Jean Anouilh, <i>Becket</i> ; Erving Goffman, <i>Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu</i> ; Karl R. Popper, <i>Bilimsel Araştırmanın Mantığı</i> . – “Müziğin Öldüğü Gün”; Richie Valens, Buddy Holly ve Big Bopper'in uçağı, Iowa yakınlarında düştü.
1960	<i>El hacedor (Yaratan)</i> yayımlandı.	– Afrika'da on yedi devlet bağımsızlığını ilan etti. Patrice Lumumba'nın suikaste uğramasıyla Kongo Krizi patlak verdi. Türkiye'de 27 Mayıs ihtilali oldu. Liverpool'da The Beatles ilk kez sahneye çıktı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1960		<p>– Penguin Yayınevi, <i>Lady Chatterley'nin Aşığı</i> romanını basmaktan dava edildiği müstehcenlik suçundan beraat etti. Harper Lee, <i>Bülbülü Öldürmek</i>; John Updike, <i>Tavşan Kaç</i>; Eugene Ionesco, <i>Gergedanlar</i>. Albert Camus trafik kazasında öldü.</p>
1961	Samuel Beckett'le birlikte ilk kez verilen Prix Formentor'a layık görüldü ve uluslararası üne kavuştu. Texas Üniversitesi'ne konuk profesör olarak davet edildi.	<p>– Berlin Duvarı inşa edildi. Yuri Gagarin, uzaya ilk çıkan insan oldu.</p> <p>– Joseph Heller, <i>Madde 22</i>; Stanislaw Lem, <i>Solaris</i>; J. D. Salinger, <i>Franny ve Zooey</i>; Muriel Spark, <i>Bayan Jean Brodie'nin Baharı</i>; Kurt Vonnegut, <i>Gece Ana</i>.</p>
1962		<p>– Arjantin'de darbe sonrası Arturo Frondizi'nin sivil hükümeti devrildi. Küba Füze Krizi patlak verdi. Cezayir'de savaş devletin bağımsızlığını ilan etmesiyle sona erdi. Papa XXIII. Jean, Vatikan II'yi açtı.</p> <p>– Marilyn Monroe ve Arthur Miller, Meksika'da boşandı; Vladimir Nabokov, <i>Suluk Ateş</i>; Aleksandr Soljenitsin, <i>Ivan Denisoviç'in Bir Günü</i>. e. e. cummings, Hermann Hesse, Georges Bataille ve William Faulkner'in ölümü.</p> <p>– The Beatles'ın ilk albümü Birleşik Devletler'e ulaştı; Batı dünyasında Beatlemania ve "İngiliz İşgali" başladı.</p>
1963		<p>– John F. Kennedy, Dallas'ta suikaste uğradı. Martin Luther King Jr., Washington'da Lincoln Anıtı önünde "Bir Hayalim Var" başlıklı konuşmasını yaptı.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1963		– John Fowles, <i>Koleksiyoncu</i> ; Mary McCarthy, <i>Grup</i> ; Sylvia Plath, <i>Sırça Fanus</i> ; Thomas Pynchon, <i>V.</i> ; Kurt Vonnegut, <i>Kedi Beşiği</i> . Sylvia Plath, Nâzım Hikmet, Theodore Roethke, Aldous Huxley ve C. S. Lewis öldü.
1964	Dördüncü şiir kitabı <i>El Otro, el mismo</i> yayımlandı.	– Kolombiya’da devletle FARC (Kolombiya Devrimci Silah Güçleri) ve ELN (Ulusal Kurtuluş Ordusu) gibi köylü gerilla örgütleri arasında günümüze kadar devam eden savaş başladı. – Saul Bellow, <i>Herzog</i> ; Vladimir Nabokov, <i>Lujin Savunması</i> .
1965		– Winston Churchill öldü; Malcolm X, New York’ta suikaste uğradı. – Sylvia Plath, <i>Ariel</i> .
1966		– Arjantin’de General Juan Carlos Onganía darbe sonrası yönetimi devraldı ve tüm siyasi partileri susturdu. – Mihail Bulgakov, <i>Efendi ve Margarita</i> ; Truman Capote, <i>Soğukkanlılıkla</i> ; Tom Stoppard, <i>Rosencrantz ve Guildenstern Öldü</i> ; Michel Foucault, <i>Şeylerin Sırası</i> . Evelyn Waugh ve André Breton öldü.
1967	Elsa Astete Millán’la evlendi. Adolfo Bioy-Casares’le, H. Bustos Domecq mahlasını tekrar kullanarak <i>Crónicas de Bustos Domecq</i> adlı deneme kitabını yayımladılar.	– “Aşk Yazı” ile hippie hareketi gençler arasında hızla yayıldı ve yarattığı sosyal değişim, 1960’ların geri kalanını ve 70’lerin ilk yıllarını etkiledi. İsrail ve Arap ülkeleri arasında Altı Gün Savaşı yapıldı. Ernesto “Che” Guevara öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1967		– Gabriel García Márquez, <i>Yüzyıllık Yalnızlık</i> ; Angela Carter, <i>Büyüdü Oyuncakçı Dükkânı</i> . Dorothy Parker, Siegfried Sassoon ve Carson McCullers öldü.
1968		Başkanlık seçimleri öncesinde Martin Luther King Jr. ve Robert F. Kennedy peş peşe suikaste uğradı. Alexander Dubček'in iktidara gelmesiyle başlayan Prag Baharı, SSCB ve Varşova Paktı müttefiklerinin ülkeyi işgal etmesiyle sona erdi. Fransa'da Mayıs 68 gösterileri yapıldı. Kuzey İrlanda'da artan şiddet olaylarıyla "The Troubles" başladı.
1969	Beşinci şiir kitabı <i>Karanlığa Övgü</i> yayımlandı. Margarita Guerrero ile yazdığı <i>Kurgusal Varlıklar Kitabı</i> 'ni yayımladı.	– Mayıs ayında Cordobazo gösterileri sonrası binlerce vatandaş orduyu ve polisi etkisiz hale getirerek iki gün boyunca Córdoba'yı işgal etti. Apollo 11 ayın yüzeyine indi, Neil Armstrong aya ilk basan insan oldu. Woodstock Müzik Festivali düzenlendi. – Vladimir Nabokov, <i>Ada ya da Arzu</i> ; John Fowles, <i>Fransız Teğmenin Kadını</i> ; John Cheever, <i>Bullet Park</i> ; Philip Roth, <i>Portnoy'un Şikâyeti</i> ; Kurt Vonnegut, <i>Mezbaha No. 5</i> . John Kennedy Toole ve Jack Kerouac öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1970	Üçüncü öykü kitabı <i>Brodie Raporu</i> yayımlandı. Elsa'dan boşandı.	– Onganía'nın görevinden alınmasından sonra General Alejandro Lanusse başkanlığa geldi. Solcu <i>Montoneros</i> ve <i>Ejército Revolucionario del Pueblo</i> örgütleriyle antikomünist kontrgerilla grupları arasında iç savaş başladı. Polonya'da ayaklanma; Kamboçya'da iç savaş patlak verdi. Ürdün'de Kara Eylül olayları oldu. Jimi Hendrix ve Janis Joplin hayatını kaybetti. – Dario Fo'nun <i>Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölümü</i> oyunu ilk defa Varese'de sahnelendi. Bertrand Russell öldü.
1971	Oxford'dan fahri doktora aldı.	Idi Amin, Uganda'da devrim sonrası yönetimi ele geçirdi. İlk mikroçip üretildi.
1972	Altıncı şiir kitabı <i>El oro de los tigres</i> yayımlandı.	– Kuzey İrlanda'da Kanlı Pazar yaşandı. Münih'te düzenlenen 1972 Olimpiyatları kana bulandı, Kara Eylül adlı Filistinli grup 11 İsrail olimpiyatçıyı öldürdü. – Sir John Betjeman, Birleşik Krallık kraliyet şairi oldu. Italo Calvino, <i>Görünmez Şehirler</i> ; Vladimir Nabokov, <i>Saydam Şeyler</i> .
1973	1973 Arjantin Ulusal Kütüphanesi'ndeki görevinden istifa etti.	– Perón yanlısı parti Mart'ta seçimleri kazandı, Hector Campora başkan oldu. Arjantin'de terör olayları. <i>Ezeiza katliamı</i> : 18 yıldır sürgünde olan Juan Perón'u karşılamaya gelen kalabalıkta Peronistlerin sağcı kanadı kalabalıkta solculara ve Montoneros üyelerine ateş açtı, on üç kişi öldü, yüzlerce kişi yaralandı. Campora görevinden ayrıldı, Perón Eylül ayında tekrar başkan oldu. Yom Kippur Savaşı. Watergate skandalı.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1973		<p>– Şilili şair Pablo Neruda'nın cenazesi, Pinochet yönetimine karşı gösterilere dönüştü. <i>Efendi ve Margarita</i>, ilk defa Sovyetler Birliği'nde eksiksiz olarak yayımlandı. Thomas Pynchon, <i>Gravity's Rainbow</i>. W. H. Auden öldü.</p> <p>– Pablo Picasso'nun ölümü.</p>
1974		<p>Juan Perón öldü, karısı Isabel Martinez de Perón başkan oldu. Terör arttı, yüzlerce kişi öldü. Grevler ve gösteriler patlak verdi. Kıbrıs Harekâtı düzenlendi. Portekiz'de Karanfil Devrimi sonrası demokrasiye geçiş başladı. Birleşik Devletler'de Richard Nixon görevinden istifa etti.</p>
1975	Dördüncü öykü derlemesi <i>Kum Kitabı</i> ve yedinci şiir kitabı <i>La rosa profunda (Sonsuz Gül)</i> yayımlandı. Annesi 99 yaşında hayatını kaybetti.	<p>– Arjantin'de enflasyon %300'e yükseldi. Kuzey Vietnam güçlerinin Saigon'a girmesiyle Vietnam Savaşı sona erdi. Francisco Franco öldü.</p> <p>– Saul Bellow, <i>Humboldt'un Armağanı</i>; Carlos Fuentes, <i>Terra Nostra</i>.</p>
1976		<p>– General Jorge Videla cuntası Martinez de Perón'u devirdi ve yönetimi devraldı, meclis feshedildi. Rejim karşıtları tutuklandı, on binlerce kişi kayboldu. Çin Kültür Devrimi sona erdi.</p> <p>– Raymond Carver, <i>Lütfen Sessiz Olur musun Lütfen?</i>; Michel Foucault, <i>Cinselliğin Tarihi I</i>. Agatha Christie öldü.</p>
1977	Sekizinci şiir kitabı <i>Historia de la noche</i> yayımlandı.	<p>– <i>Voyager</i> uzaya gönderildi, ilk topluca üretilmiş kişisel bilgisayarlar piyasaya girdi.</p> <p>– Iris Murdoch, <i>Deniz, Deniz</i>. Jacques Prévert ve Vladimir Nabokov öldü.</p>

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1978		Afganistan'da iç savaş başladı; İspanya tamamen demokrasiye geçti. I. Ioannes Paulus'un otuz üç gün süren papalığının ardından ölmesiyle, yerine II. Ioannes Paulus geçti. Yapay insülin geliştirildi, ilk tüp bebek dünyaya geldi.
1979		– Sovyet-Afgan Savaşı başladı. İran Devrimi sonrası Şah Rıza Pehlevi sürgüne kaçtı, İranlıların ABD Konsolosluğu'nu basmasıyla İran Rehine Krizi patlak verdi. Margaret Thatcher, Britanya Başbakanı oldu. – Angela Carter, <i>Kanlı Oda</i> ; Jean François Lyotard, <i>Postmodern Durum: Bilgi Üzerine Bir Rapor</i> .
1980		– Ronald Reagan, ABD Başkanı oldu. İran-İrak Savaşı başladı. Türkiye'de 12 Eylül askeri darbesi oldu. – J. M. Coetzee, <i>Barbarları Beklerken</i> ; Salman Rüşdi, <i>Geceyarısı Çocukları</i> ; Carl Sagan, <i>Kozmos</i> . Barbara Pym, C. P. Snow, Marshall McLuhan, Henry Miller, Katherine Anne Porter ve Jean-Paul Sartre öldü. – John Lennon öldürüldü.
1981		– General Leopoldo Galtieri, askeri rejimin başına getirildi. Columbia Uzay Mekiği, yörüngede ilk turunu tamamladı. – Raymond Carver, <i>Aşk Konuştuğumuzda Ne Konuşuruz</i> . William Saroyan öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1982		General Leopoldo Galtieri'nin Falkland Adaları'na asker çıkarmasıyla Falkland Savaşı başladı. İngiliz güçleri Haziran ortasında adayı geri aldı, 700 Arjantinli çatışmalar sırasında öldü. Galtieri'nin yerine General Reynaldo Bignone getirildi. İsrail Lübnan'ı işgal etti.
1983	Légion d'Honneur'e layık görüldü.	– Arjantin sivil yönetime döndü, radikal Raúl Alfonsin başkan oldu. İnsan haklarını ihlal eden askerî liderler, yargı karşısına çıkarıldı. Karayipler'de bulunan Grenada Adası Birleşik Devletlerce işgal edildi. Beyrut'ta ABD Konsolosluğu bombalandı. – Thomas Bernhard, <i>Bitik Adam</i> ; Raymond Carver, <i>Katedral</i> .
1984		– Şili ve Arjantin arasında imzalanan antlaşmayla, Picton, Nueva ve Lennox Adaları üzerinde sınır anlaşmazlıkları son buldu. – Martin Amis, <i>Money</i> . Julio Cortázar ve Truman Capote öldü.
1985	Dokuzuncu şiir ve düzyazı derlemesi <i>Los conjurados</i> yayımlandı.	
1986	Asistanı María Kodama'yla evlendi. Cenevre'de karaciğer kanserinden 86 yaşında hayata gözlerini yumdu ve <i>Cimetière des Rois</i> 'ya gömüldü. Mezarı hâla oradadır.	– Arjantin, Diego Maradona kaptanlığında 1986 Dünya Kupası'nı kazandı. Uzay Mekiği <i>Challenger</i> havalandıktan yetmiş üç saniye sonra parçalandı ve içinde bulunan yedi kişilik mürettebatın ölümüne neden oldu. Çernobil faciası. İsveç Başbakanı Olof Palme suikaste uğradı. Halley Kuyruklu Yıldızı bir kez daha Dünya yörüngesinden geçti. – Christopher Isherwood ve Simone de Beauvoir öldü.

ÖNSÖZ

JAMES WOODALL

Jorge Luis Borges öleli yirmi yedi yıl oldu. Bu dönem, onun ölümünden çok önce kazandığı şöhretinden hemen hiçbir şey eksiltmedi.

Borges, 1960'larda, saflarında Samuel Beckett, Patrick White ve Herman Hesse gibilerin bulunduğu 20. yüzyıl yazarlar panteonunda yerini aldı. Amerikalı eleştirmen Harold Bloom, 1994'te Borges'i Batı uygarlığının olmasalardı manen daha az zengin olacağımız yazarlarının uzun listesine yerleştirdi (Bloom'un Borges'in hemen yanına koyduğu iki yazar Şilili Pablo Neruda ve Portekizli Fernando Pessoa'dır).¹

Borges 1970'lerde belki de bugün okunduğundan daha çok okunuyordu; onun ayrıcalığı, 1961'den önce, ya da, Fransızca okuyanlar için 1951'den önce adını bile duymadıkları Borges'in yeni, savaş sonrası, modernizm sonrası bir yazarlar kuşağı üzerindeki güçlü etkisidir. Gelişigüzel çevrilmiş küçük metinlerle Borges edebi kurgu yöntemlerini değiştirmekle kalmadı, yazılmanın içeriğini ve yazarların düşüncelerini de değiştirdi. "Borgesva-

1 *The Western Cannon*, Macmillan (Londra), 1994, s. 463-77.

ri” sıfatı artık edebi terminolojide “Kafkavari” deyimi kadar çok kullanılmaktadır.

Borges hiç roman yazmadı ve uzun yaşamında –seksen altı yaşında öldü– düzyazıları kadar çok şiir yayımladı. İspanyolca konuşan dünyada Borges, zengin şiirsel bir dil olan İspanyolcanın, 17. yüzyıldan bu yana Luis de Góngora ve Francisco de Quevedo ile aynı değerde bir ustası addedilmektedir. Quevedo, Borges’in kahramanıydı ve Borges, Buenos Aires’de yaşayan bir Kastilyalı’dan bekleneceği üzere, bütün yazarların en büyüğü olan İspanyol yazar Cervantes’e yakınlık duyuyordu.

Bütün bunlara rağmen şöhret ona geç ulaştı. 1946’dan bu yana, Arjantin’de, 1940’larda yazdığı iki önemli öykü kitabı *Yolları Çatallanan Bahçe* ve *Alef* kadar, General Juan Perón’un diktatörlüğüne karşı uzlaşmaz tavrıyla da tanınıyordu. Belki de bütün bunlardan çok, bir eleştirmen ve makale yazarı, günün *littératureuse*’ü Victoria Ocampo’nun çalışma arkadaşı ve Arjantin’in ünlü edebiyatçılarından Adolfo Bioy Casares’in yakın dostu olarak tanınıyordu.

Borges 1940’ların ortasında Fransızcaya tercüme edilme-ye başlayınca, ileride Avrupa’da kazanacağı şöhretin yolu açıldı. Borges’in yaygın ün kazanması, 1944’te Buenos Aires’de yayınlanan *Yolları Çatallanan Bahçe*’deki bütün öykülerinin altı yeni öyküyle birlikte sunulduğu *Ficciones* ile, 1961’de Formentor Ödülü’nü Samuel Beckett’le paylaştığı zaman gerçekleşti (Beckett on yıl önce *Godot’yu Beklerken*’le ünlenmişti). Borges Anglosakson dünyada, özellikle Birleşik Devletler’de *Labyrinths* adlı tuhaf, kendi derlemediği bir kitapla tanındı.

Labyrinths’in en garip yanı, Borges’in yazdığı ve başlıklarında labirent sözcüğünün geçtiği iki öykünün kitaba alınmamış olmasıdır.* Özgün İspanyolca baskılarından derlenmiş yirmi üç öykü

(*) “İki Kral ve Onların İki Labirenti” (“Los dos reyes y los dos laberintos”) ve “İbn-i Hakan al-Buhari, Labirentte Ölüm” (“Abenjacan el Bojarí, muerto en su laberinto”): Her iki metin de ilk kez *Alef*’in İspanyolca baskısında yer almıştır

ve Borges'in deneme yazarı olarak lezzetinin ilk işaretini veren kısa düzyazılarından seçmeler kitapta yer almaktaydı.

Labyrinths'in dayandığı fikir, ilk olarak 1953'te Fransa'da Roger Caillois tarafından derlenen ve yayımlanan bir kitaptan boy vermişti. Fransızca *Labyrinths* sadece dört öyküyü kapsamaması bakımından İngilizce derlemeden farklıydı.* *Labyrinths*'in İngilizce çevirisinin 1962'de, Borges'in Formentor Ödülü'nü alması şerefine aynı yıl İngilizcesi yayımlanan *Ficciones*'in hemen ardından gelmesi, Borges'in Arjantin dışında ilk önemli yayın olayıydı: kitap, *Ficciones*'in aksine iyi sattı ve Borges Atlantik'in iki yakasında, dünyanın en çok konuşulan dilinde okunmaya başlandı. Borges'in çeşitli yazılarının bir derlemesi ve böyle olduğu için de onun kırk yılı aşkın bir süreyi kapsayan çalışmalarının temsilcisi olan *Labyrinths*, 1960'larda Latin Amerika edebiyatının mihenk taşı oldu. Çok okundu ve kısa bir süre sonra "Büyümlü Gerçekçilik" denecek olan ekolün en önde gelen metni addedildi.

Bu deyim Franz Roh 1924'te Alman *Neue Sachlichkeit* (Yeni Nesnellik) tarzındaki resimlerini tanımlamak için icat etmişti.² Daha sonra Kübalı yazar Alejo Carpentier deyimini *lo real Maravilloso* biçiminde kendine maletti. Bir dizi Latin Amerikalı'nın garip yazıları ve kurguları, bu yazarların kendi kıtalarının sarsıntılı ve fantastik tarihini yansıtıyordu. Avrupalılar için bu deyim, anlatıda gerçekçiliğin sınırlarını yıkmış, gerçeğin yeni bir görünümünü müjdelemişti.

Borges gerçekten garip, fantastik ve yeniydi. Aynı zamanda

(1952). Daha sonra *Aleph and other stories* başlığı altında İngilizce Cape baskısı 1971'de yayımlandı.

(*) Caillois, Borges tercümelerini, resmen, 1944'te üstlenmişti. "Babil'de Piyanogo" ve "Babil Kütüphanesi"nin Fransızcağını Nestor Ibarra'nın çevirisiyle Buenos Aires'de sürgündeyken çıkardığı *Lettres françaises* dergisinde yayınladı. Borges'in Fransızca olarak yayımlanan ilk metni 'L'approche du caché' başlığıyla 15 Nisan 1939'da *Mesures* dergisinde yer almıştı. Bu öykünün çevirmeni de Ibarra idi.

2 Deyim sanatsal-tarihsel işlevini yıllarca korudu.

Arjantinliydi ve Carpentier'in deyimi zamanla uluslararası bir nitelik kazandı: Büyülü gerçekçilik, kısa zamanda moda bir tarz oldu. Borges her zaman tarzlara karşı çıkmıştı ve çıkacaktı – nasıl moda olunacağını bilmezdi. Garcia Márquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı 1967'de yayımlandığı zaman, büyülu gerçekçilik en iyi örneğini bulmuştu. Márquez, tropikal şehveti, çılgın düş gücünü, Karayip şenliklerini temsil eden bir yazardı; onun özlü üslubu ve kurgudaki becerileri Carpentier'in sözünü ettiği coşkulu anti-naturalizm'i tam olarak karşılıyordu.*

Borges, hem Arjantinli olması hem de yarattığı yeniliklerin benzerinin bulunmaması nedeniyle kronolojik olarak büyülu gerçekçilikten önce gelmekte ve farklı bir yazar olarak öne çıkmaktadır. 1970'li yıllar boyunca büyülu gerçekçiliğin kurucusu ilan edilmiş, ama bu onun gerçek önemini; çeşitli geleneklerden sade ve yeni bir edebiyat yaratan, Arjantinli bir yazar olduğu gerçeğini gölgelemiştir.

Kafası Henry James'in öyküleri ve Franz Kafka'nın romanlarıyla olduğu kadar, kendi Arjantin cedlerinin şiiiri, goşo gelenekleri ve *porteño* argosuyla da doluydu. Meksikalı hümanist Alfonso Reyes'in düzyazı üslubu kadar, Schopenhauer'in düşüncelerine de hayrandı. Onun İspanyolcası için Perulu romancı Mario Vargas Llosa şunları söylemiştir:

Borges'in düzyazısı genelgeçer kurallara aykırıdır, çünkü titiz bir tutumla, az sözle ifadeyi yeğleyerek, İspanyol dilinin aşırılığa olan doğal eğilimine derinden derine karşı gelmektedir. İspanyolcanın Borges ile anlaşılır hale geldiğini söylemek, bu dilde yazan başka yazarlara hakaret gibi gelebilir, ama değil... Borges'de daima mantıklı, kavramcı bir düzey vardır, geri kalan her şey buna hizmet eder. Onunki, hiçbir zaman aş-

(*) Gerçekte Kolombiyalı yazar, kurguda karnaval yaklaşımını, Borges'in yazdıklarından çok, Bahia'lı Jorge Amado ile paylaşmaktadır; Brezilya ve Güney Amerika'nın kuzey ülkeleri, aralarında, Arjantin'le pek kurmadıkları bir kültürel yakınlık paylaşırlar.

ğı bir düzeye indirilmemekle beraber, dolaysız ve ölçülü sözlerle ifade edilen berrak, saf, aynı zamanda olağanüstü fikirler dünyasıdır.³

Bu sözler, büyüü gerçekçilik için pek geçerli bir formülü ifade etmiyor. Aslında, Borges'in başlıca erdemlerinden birini betimliyor: olağanüstü evrenleri, sinsî, nerdeyse küstah bir üslup ekonomisiyle yaratma yeteneğini. Düzyazıları, dili edebi gösterişten kurtarma arzusunu sergiler. Borges'in büyüünde maharetlere yer yoktur, öte yandan edebi-eleştirel mizahı yeni doruklara yükseltir. Ve evrenlerini buharlı ekvator iklimlerinde değil, –bir iki Paris arkaplanı dışında– siyasi açıdan karanlığa gömülmüş Buenos Aires'de, münzevi, çoğu zaman uykusuz yalnızlığında yaratır.

Dünyanın kendi yurttaşlarından –hatta kendisinden bile– önce keşfettiği Arjantinli Borges bilinçli olarak moderndi, yine de yaşamının büyük bir bölümünde kendine güveni yoktu. Eserlerine, özellikle öykülerine, pek kıymet vermezdi. Yine de onun içaçıcı parlaklığı, modernizmin tükettiği ve edebiyatlarını kupkuru bıraktığı Fransız, İngiliz ve Birleşik Devletler kültür iklimine ilaç gibi geldi. Borges şaşılacak kadar çok sayıda edebiyatı besledi ve onlardan esinlendi. Başta şiir olmak üzere, edebiyat için İngilizcenin en iyi dil olduğunu düşünüyordu. İşin tuhafı Cervantes'i ilk kez İngilizce çevirisinden okumuştı. Daha çocukken, en büyüklerden sayılmayan –Robert Louis Stevenson, Lewis Carrol, H.G.Wells gibi– İngiliz yazarlar onun üzerinde belirleyici bir etki yapmıştı.

Ömrü boyunca, özellikle kör olduktan sonra, kendisine okumasını istediği yazarlar Rudyard Kipling ve Gerard Manley Hopkins'di. Tahsilini Cenevre'de yaptığı için Fransızca öğrenmişti; Almanca'yı, Heinrich Heine'yi okuyarak, kendi kendine öğrendi. Ellili yaşlarının sonlarına doğru, kör olmaya başladığı zaman, olağanüstü bir çabayla kendi kendine Anglosakson dili

3 “Borges's Fiction”, *A Writer's Reality*, Mario Vargas Llosa, s. 10.

ni öğrenmeye girişti, bu da onu Eski İskandinav dilini öğrenmeye götürdü.

Eğer bütün bunlar –kalemleri ceplerinde, dosyaları uçuşan, ceket dirseklerinde deri yamalar olan– titiz bir akademisyen izlenimi veriyorsa, bundan daha yanlış bir şey olamaz. Borges, 1930'larda ve 1940'larda yazar olmaya çabalarırken içine dönük ve yalnızlığı belki de bilerek seçmiş bir adamdı, ama *Funes'in Belleği* ya da *Alefi*'nin yaratıcısının Hemingwayvari bir eylem adamı veya Lawrencevari bir Lothario olmasını bekleyemezsiniz.

Borges'in 1960'ların başlarında Kuzey Amerika üniversitelerine gelmesi ona yeni ve popüler bir kimlik kazandırdı. Artık küresel bir meta olmuştu. John Updike 1965'te *The New Yorker* dergisinde, onu bir tür edebi El Dorado olarak tanıttı. Updike, "Jorge Luis Borges'in dehası geç de olsa Kuzey Amerika'da tanınmaya başladı," diye başlamıştı makalesine. Ve şöyle devam ediyordu; "Günümüz Amerikan öykü ve romanının çıkmaz sokak narizmi ve süprüntü niteliğine karşın, Borges, felsefe ve fizikte bulunan bir şeyi, akli, edebiyat ve kurguya sokmaktadır." Üstelik Borges "keyif verici ve eğlendirici"ydi.⁴

Borges'i altın madeni gibi görenler ve eleştiri cephesinin ön mevzilerini tutanlar hızlı davrandılar; Borges, yeniyi ve tuhafı çabucak masseden bir ülkede Kuzey Amerikalı bir yazarmış gibi benimsendi. Buenos Aires'in *güney* yarımkürede yer almasının ve çok kültürlü olmasının hiç önemi yoktu; kuzeyle aynı kıtadaydı ve "*Amerikan*"dı!

Ona duyulan hayranlık nihayet kendi vatanına da sirayet etti. 1960'ların sonlarında Borges'in kariyerinde ilk kez Arjantinliler, okumasalar da, ona övgüler düzmeye başladılar. Uluslararası itibarı, edebi ürünleri o ana kadar taşralı düzeyi aşmamış bir ülke için büyük bir onur kaynağıydı. Borges, patlama yapan Latin Amerika edebiyatında Arjantin'e sağlam bir yer kazandırmıştı.

4 "The Author as Librarian", John Updike, *The New Yorker*, 30.10.1963.

Che Guevara ve Borges'in nefret ettiği Juan Perón dışında, bu kör *porteño* 20. yüzyıl Arjantini'nde çıkan ünlü kişi oldu. Yaygın olarak okunmasa bile, 21. yüzyılda hâlâ âkim konumunu korumaktadır. Arjantin daha ona pek önem vermezken, İngiltere'de, Birleşik Devletler'de ve Fransa'da çok önceden ünlü olması, o günlerin Arjantini için çok şey söylemektedir. Çünkü tam Borges dünyada Fransızca olarak elden ele dolaşmaya başlarken, Perón –tam olarak 1946-1955 arası– ülkesine büyük bir zarar veriyordu ve bu zarar Borges'in hayatının sonuna kadar sürecekti. Arjantin sanat açısından korkunç bir çoraklığa gömülmüştü.

Edebiyat uygarlığının doruklarından olan Borges'in, ülkesinin hükümetleriyle ölünceye dek tartışmalı bir ilişkisi oldu: Arjantin'in siyasi kaderinin yarım yüzyıldan bu yana ilk kez düzelmeye başlamasından birkaç yıl sonra ölmesi, Borges'ten çok ülkesinin bir kaybı olmuştur. Kendisi de bu kaybı vurgulamak istermiş gibi, ülkesinde değil Cenevre'de ölmeyi seçti.

Borges alışılmış yurtseverlerden değildi; tam olarak demokrat olduğu da söylenemez. O bir kitap kurdu, bir yabancı diller ve felsefi paradoks sevdalısı, hiçbir zaman reddetmediği kökenini zahmetsizce aşan dünya çapında bir aydıydı. Dış dünyanın onu seyretmesinden, belki de dış dünyayı göremediği için hoşlanırdı. Daha sonraki yıllarda kendini siyasal solcular indinde sevilmez yaptı, çünkü ilan ettiği tutuculuğu onu, ister istemez, Arjantin'de 1970'lerin ve 1980'lerin başlarının cani rejiminin yanında gösteriyordu. 1976'da askerlerin gelmesini hoş karşılamakla kendine hiç de iyilik etmedi, ama bu onun Peronizme veda biçimi olmuştu. Solun daha sonra anlayamadığı, Borges'in generallerin getirdiği karmaşayı –baskı, işkence ve cesetleri– pek az görebilmesiydi.

Politize olmuş Borges karşıtlarının gözünde, onun generallerle, gerektiğini düşündükleri ölçüde karşı çıkmamış olması, hâlâ kanayan bir yaradır. Onu sağcı olarak damgalayıp kötölemek çoktandır moda olmuştur. Böyleleri öykülerini boykot edebilirler ya da şöhretini azaltacak şeyler söyleyebilirler; Borges'in 28 Ni-

san 1980'de Buenos Aires'de yayımlanan günlük *La Prensa* gazetesinin Madrid muhabirine söylediği şu sözleri görmezlikten gelmek bu gibilerin işine gelecektir: "Terör ve baskıların ülkede yarattığı ciddi ahlaki sorunu gözardı edemem. Bunca ölüm ve kayıp olayı karşısında sessiz kalamam."⁵

Bir ay sonra, bir hükümet karşıtı demeç daha geldi: "Bu hükümet üzerinde hiçbir etkim yok. Bu milliyetçi bir hükümet ve ben milliyetçi değilim, Hıristiyan olduğumdan da emin değilim; olsaydım da, Katolik olmazdım. Ben hiçbir mevki sahibi değilim. Özgür bir insanım."⁶

Borges'i konuşturmak zordu; çok az şeyi çok geç söylemiş olabilir, ama aynı zamanda özgür bir ruhu vardı ve ideolojik inançların basite indirgenmiş gerçeklerine, siyasal açıdan tepkileri çok değişkendi. Borges'in siyasal düşüncelerini incelemek yoluyla onun hakkında, insanları şaşırtmaktan ve rahatsız etmekten hoşlandığı dışında, fazla bir şey öğrenemeyiz.

Peronizme karşı tavrı ise, aksine, hem yazarı hem ülkesini anlamamıza yarar. Borges'i kamuya mal olmuş biri olarak anlatırken, bu konuda söylenecek çok şey olacaktır. Özel yaşamında ise, hakkında anlatılanlardan daha garip, daha anlaşılabilir, bazen daha Don Kişotvari, bazen de daha hüzünlü biriydi.

Borges her zaman âşıkta. Duyguları nadiren karşılık görmüştü ve bu onun ömrü boyunca acı çekmesine neden oldu. Anlattığı acı değildi, aşktan bahsederken de başarılı sayılmazdı. Yapıtlarında her iki duygudan da çok az söz edilmektedir. Yaradılışında bulunmakla beraber, aşk onun malzemesi değildi.

Bu noktada Borges en çok 18. yüzyılın akılcı düşünürlerine benziyordu – favorilerinden biri, öğrenimi, entelektüel coşkuları,

5 "Se ha planteado un grave problema ético para el país, tanto con el terrorismo como la represión", J.Iglesias Rouco, *La Prensa*, 6.5.1980.

6 "World View: Argentine repression deplored by writers", Arrigo Levi, *The Times*, 5.6.1980.

profesyonel yazarlık yaşamı aşk başarılarından ağır basan Samuel Johnson'du. Johnson hastalık derecesinde melankolikti; daha gizli olmakla beraber, Borges de, özellikle şiirinde onun gibidir. Borges birçok kadını entelektüel açıdan cezbetmişti; ancak yalnızca birkaçı onunla yatmak istedi: Ve Borges onlarla yatmayı ne denli istemiş olursa olsun, muhtemelen bu konuda nasıl davranacağını bilmiyordu.

Viktorya devrinin sonlarında doğmuştu, kendinden sık sık, "un ser victoriano", Viktorya devri adamı, olarak söz ederdi. Kadınlarla beraber olmaktan ve daha sonraki yıllarda onları göremez olunca, seslerini duymaktan çok hoşlandı; ama utangaç bir adamdı. 1920'lerde, Paris ve Londra'da olduğu kadar Buenos Aires'de de başlayan hoşgörü ortamından kararlı bir biçimde uzak tutulmuştu. Annesi Leonor Acevedo onun yaşamında normalin ötesinde önemli bir rol oynadı; Borges'in eksantrikliklerinden biri, altmış, yetmiş yaşına geldiği halde hâlâ annesiyle yaşaması ve onun himayesinde olmasıydı.

Doksan dokuz yaşına kadar yaşayan annesi *criollo*'lardan geliyordu ve "savaşçı kanı" ile övünürdü. Yaşamının tek bir döneminde, 1960 sonlarında, oğlunun üç yıl süren felaket evliliği sırasında Borges'den ayrıldı; evlilik sona erince Borges, beş yıl sonra ölecek olan annesinin kucağına döndü. Bu, Borges'in kendi seçimiymi, ya da kör bir yazar olarak böyle yapması gerekiyordu. Düş kırıklığı yaratsa da, bu ilişkide Oedipus etkisi yoktu. Annesinin onun stilini tutuklaştırdığına dair bir işaret olmadığı gibi, tutuklaştıracak pek az stil vardı ortada. Borges, fazla zengin olmadan sakın bir yaşam sürdü, hiçbir pahalı alışkanlığı olmadı –ne içki ne sigara içerdi– ve hemen hemen ne istiyorsa onu yaptı.

Leonor'un uyguladığını varsaydığımız psikolojik baskısından daha önemli bir etkisi, sağladığı hizmetlerdi. Yüzyılın başından bu yana kör bir adamı idare etmişti; kocası Jorge Guillermo'ya İngiliz annesi Fanny Haslam'dan yırtık retina hastalığı miras kalmıştı. Bu yüzden Leonor, giderek çalışma ve ailesini geçindirme

yeteneğini kaybeden bir koca ile baş etmek zorunda kaldı. Dünyadan kopukluğu kocasının kine benzeyen bir oğula bakabilmek için onun banka yöneticisi, sekreteri, menajeri ve gözü olmak, ikinci tabiatı olmuştur.

Leonor, Borges'i bir zırh gibi korudu. Borges kadınlarla ilişkisindeki yeteneksizliğini, kimsenin değiştirmeye cesaret edemediği bir ev yaşamının ardına gizleyebiliyordu. Bu durum, daha sonra, onun uluslararası bir entelektüel *guru* statüsü kazanmasıyla güçlendi ve kötü niyetlilerin uzak tutulmasında oldukça yararlı oldu. Annesinin ölümünden sonra Borges âdeta halkın malı oldu. İnsanlar onu kabullendiler ve onun beyninden beslenmeyi umut etmeye başladılar. Borges 20. yüzyılın en parlak edebi dehalarından biriydi. 1960'larda yüceltilen bu deha, 1970'lerde herkesin sahip çıkmak için giriştiği sessiz bir mücadeleye neden oldu.

Calle Maipu'daki dairesine giden özel yolu arşınlayan kadın ve erkek hayranlarının listesi uzundu. Birçoğu onunla "konuşmak" veya "diyalog kurmak" konusunda başarılı oldu; bunların hepsi de sonradan gazetecilik ve edebiyat âleminde kazanca dönüştürüldü; Borges tarihte kendisiyle en çok mülakat yapılan yazarlardan biridir. Bir teyp ya da not defteri karşısında rahat fakat muğlak konuşması efsanevi yönlerinden biriydi. Denenmiş yollardan nadiren sapardı; her mülakatçıya aynı malzemeyi sunmak için ince bir nüansla değiştirilmiş esprilerle, kelime oyunları, en sevdiği yazarlardan, Arjantin için tuttuğu yastan söz açardı; öte yandan, Borges'in konuşmaları körlükten bir kaçış ve –yaşamsal anlamda– bir başka yazı biçimiydi.

Körlük Borges'e bir şok gibi değil, kaçınılmaz bir kader gibi geldi. Ailesinde de körlük vardı. Gözleri her zaman zayıftı ve her zaman en kötüsünü bekledi. Bu durumu duygusallığa kapılmadan kabul etmişti. 1969'da Richard Burgin'e şöyle dedi:

... okuyamamanın belli bir yararı olduğu söylenebilir, çünkü okumayınca zaman başka bir biçimde akıyor. Gözlerim görür-

ken, hiçbir şey yapmadan yarım saat geçirecek olsam, çıldırdım, çünkü okumam gerekirdi. Ama şimdi uzun zaman yalnız kalabiliyorum.

Sanırım yapacak bir şeyim olmadan yaşayabiliyorum. İnsanlarla konuşmam ya da bir şey yapmam gerekli değil...⁷

Kâhinin etkileyici dinginliği, hikmet sahibinin tevekkülü – ve kabuğundan dışarı çekildiği zaman, usta bir yazarın sonu gelmeyen sohbeti: Bu birleşim çok çekiciydi. Borges iletişim tekniklerini, muazzam iç entelektüel gücüne dayanarak, ona soru soranların ve hayranlarının beğeneceğini bildiği bir imajı cilalayarak, uzun yıllar sınavarak mükemmelleştirdi.

Borges için körlük bir kalkandı. Onun arkasında dünyanın hevesle aradığı bir kişiliği geliştirebilirdi. Şaşırtıcı belleği –körlükle başetmesinde birinci silahı– ve mahremiyeti, değişimden pek etkilenmiyordu. Ne duygusal yaşamının ne de yazar Manuel Peyrou ve şair Carlos Mastronardi ile dostluklarının ayrıntıları, sözelimi, "Sohbetler"de yer almaktadır; ama Borges hem duygusal hem de dost canlısı bir adamdı ve yalnız olmadığı zamanlar –ki çoğu zaman yalnızdı– yakın tanıdıkları arasında bu özelliklerini, özellikle ikincisini, bol bol kanıtlardı.

"Georgie"den "Borges"e giden yol uzundu. En temel özelliklerini –konuşma zenginliği, geniş bir dost çevresi, cinsel çekingenlik, doymak bilmez bir öğrenme isteği– ömrü boyunca muhafaza ettiği halde, birden fazla Borges vardı.

Walt Whitman hayranı ve Birinci Dünya Savaşı sırasında İsviçre'de iç içe geçmiş dizeler işleyen delikanlı çağındaki Avrupalı deneyimci; 1920'lerin Madridi'nde dışavurumculuk benzeri bir hareket olan ultracılığın kavgacı broşür yazarı; editör Borges, şair Borges, kütüphaneci Borges, Perón karşıtı Borges, öğretmen ve konuşmacı Borges, siyasi huzursuzluk yaratan Borges, tutucu Borges ve elbette, fantastik öyküler mucidi Borges, yüzünlü or-

7 *Conversations with Jorge Luis Borges*, Richard Burgin, s. 22.

tasında postmodernizm daha akla gelmemişken, dünyaya baştan çıkarıcı postmodern öyküler veren yazar. Borges gizemini hâlâ korumaktadır. Kendini pazarlamaktan acizdi, maddi hiçbir hırsı yoktu. Okudu ve yazdı (bu sırayla), çünkü her zaman yaptığı ve yapacağı iş buydu. Şöhret hoş ama zaman zaman rahatsız eden bir yan üründü.

Borges asla sevdiği kadınları anlatan özyaşamöyküleri yazmadı, ama onun sevgisine mazhar olanlardan başlıcası, Estela Canto, kaleme sarıldı; kitabı *Borges a contraluz* (*Borges'in Silueti*, 1989) Borgescileri ikiye ayırdı. Bir bölümü onun Borges'i nerdeyse iktidarsız olarak anlatması doğru derken, başkaları aşk konusundaki sorunlarının hiç yazılmaması gerektiğini öne sürdüler. Her neyse, 1940'larda yaşanan ilişki Borges açısından duygusal bir felaketti.⁸

Borges ayrıca, ömrünün büyük bir bölümünde parasızdı, para kazanmaya ilk kez Kuzey Amerika'da konferans turnelerinde başladı. Bunlar onu, 1967'de, Anglosakson yayın hayatındaki ikinci önemli olaya götürdü: Harvard'da Norman Thomas di Giovanni ile tanıştı.

Di Giovanni Buenos Aires'de Borges ile beş yıl beraber çalıştı. Onun ilk önemli İngilizce çevirmeni oldu ve Borges'in adını Birleşik Devletler'de tükenmek bilmeyen bir çabayla yaymaya çalıştı; burada daha önce sözü edilen *Labyrinths*'den başka yapıtları İngiltere'de de tanınmaya başladı: Borges'in 1935'te ilk kez yayımlanan yarı-öyküler kitabı *Alçaklığın Evrensel Tarihi*, *Alef* (bütün dünyanın duyduğu meraka yanıt olarak di Giovanni'nin Bor-

8 Yazar Silvina Bullrich Arjantin televizyonunda Borges'in iktidarsız olduğu yolundaki ünlü açıklamasını yaptı; Ekim 1993'te Estela Canto bana Borges'in iktidarsız olup olmadığını bilmediğini, çünkü bunu öğrenme fırsatı olmadığını söyledi. Canto'nun kitabında bazı abartmalar bulunduğunu biliyoruz, yine de kırk yıl önceki olayları olanca berraklığıyla hatırlamaktadır. Borges'in kendisine gönderdiği on dört aşk mektubu, yazarın Canto'ya beslediği ateşli aşkın çürütülemeyecek kanıtlarıdır (*Borges a contraluz*, s. 123-54); bu mektupları içeren kitabı Borges'e ilişkin en otantik anekdotları ve anıları içermesi bakımından önemlidir.

ges'i yazmaya ikna ettiği "Özyaşamöyküsü Denemesi" bu kitaba dahil edilmişti), *Brodie'nin Raporu*, *Kum Kitabı*, *Seçilmiş Şiirler* ve başkaları.

Di Giovanni, Borges'in yeniden yazmasını sağladı denebilir. Di Giovanni yaş ve şöhretin Borges'de belli bir tembellik yarattığı bir zamanda sahneye çıkmıştı. Borges şiir yazıyordu –dikte ediyordu– ama onu şöhret yapan radikal öyküleri bırakmış görünüyordu.

Her iki adam için çeviri yaratıcı bir eylemdi, özellikle Borges'in İngilizceyi çok iyi anlaması ve bu enerji, mutlu bir olaya, *Brodie'nin Raporu'nun* yazılmasına yol açtı. Borges, kitabı yazmasının nedenini şöyle açıkladı: "O kadar çok insan beni taklit ediyordu ki, ben de çalışıp kendi kendimi taklit etmeye karar verdim." Beş yıl sonra *Kum Kitabı* yayımlandı. Bu bir öykü derlemesi idi ve Borges'in öbür kitaplarıyla karşılaştırıldığında, sanki Borges'den alıntı yapılmış gibiydi; yorgun bir üslubu vardı. Bu onun son öykü kitabı oldu.

Brodie'nin Raporu hakkında söylediklerinden de anlaşılacağı gibi, Borges uzun şöhret yıllarında "Borges" olarak yaşadı ve çalıştı. Ne denli rahatsız edici olursa olsun, şöhret, tadı çıkarılması için oradaydı ve Borges şöhretin tadını zarafetle çıkardı. Sonuna kadar şiir yazdı ve inatla kendini şair olarak tanımladı; buna karşılık Arjantin edebiyatının *aficionado'su* olmayan, ama Borges'i seven okurları, onu büyük bir öykü yazarı olarak selamladılar.

En iyi öykülerini 1938 ile 1953 arasında yazmıştır. John Sturrock'un Borges'in şiirleri hakkındaki, "düşünceli, duygularını bastırın ve belki biraz da donuk"⁹ değerlendirmesine katılıyorsam, bunun nedeni benim de, birçokları gibi, neredeyse yetmiş yıl sonra bile hâlâ, öykülerinin güçlü ve kalıcı etkisine karşı koyamadığımdan ve onlardan kurtulamadığımdandır.

Çeviren ARMAĞAN ANAR

9 *Paper Tigers: The Ideal Fictions of Jorge Luis Borges*, John Sturrock, s. 1.

ÖNSÖZ

Kipling'in son öyküleri, Kafka'ninkilerden ya da James'inkilerden daha az karışık, daha az korku verici değildir, kuşkusuz onları aşar bile; ama Kipling 1885'de, Lahor'da bir dizi kısa, yalın öykü yazmaya koyuldu, 1890'da da bunları bir araya getirecekti. –In the House of Suddhoo, Beyond the Pale, The Gate of the Hundred Sorrows– gibi bunların çoğu öz-lü birer başyapıt; bir gün düşündüm ki yaşlılığın sınırına gelmiş, mesleğinin bilincinde olan bir yazar da, pekâlâ ukalalık etmeden, dâhi bir gencin tasarlayıp ortaya koyduğu bir yapıta öykünebilir.

Bu öyküleri sarkıtmadan, kısa kısa yazmaya özen gösterdim, ne derece başarılı oldum, bilmiyorum. Yalın olduklarını söylemeye cesaretim yok; en belirgin özelliği karmakarışıklık olan evrenin peşinden giden tek bir yalın sayfa, tek bir yalın sözcük yoktur yeryüzünde. Açıkça belirtmek isterim ki, ne bugün ne de daha önce eskilerin masalçı ya da meselci dedikleri, şimdilerde güdümlü denilen bir yazar olmadım. Bir Ezop olma niyetinde değilim. Benim öykülerimin amacı Binbir Gece Masalları gibi insanları inandırmak değil, eğlendirmek ve çoşturmaktır.

Bu amaç, Hz. Süleyman örneği, fildişi kuleye kapanacağı anlamına gelmemeli. Politika konusundaki düşüncelerimi herkes çok iyi bilir; Muhafazakâr Partiye üye oldum, bu bir tür kuşku olmak demektir, ve böylece hiç kimse beni komünistlikle, milliyetçilikle, Yahudi düşmanı olmakla, Hormiga Negra ya da Rosas yanlısı olmakla suçlayamadı. Zamanla hükümetler olmadan yaşamayı hak edeceğimiz sanıyorum. En sıkıntılı yıllarda bile düşüncelerimi hiçbir zaman gizlemedim, fakat Altı Gün Savaşı coşkusunun zorlaması dışında, düşüncelerimin yazınsal yapıtlarıma sızmasına hiçbir zaman izin vermedim. Yazın uğraşı gizemlidir; görüşlerimiz geçicidir ve bir şiirin yazılmasının zekâ işi olduğuna inanan ya da inanır gibi görünen Poe'nun tezini değil de, Platon'un Esin Perisi tezini yeğlerim. Klasiklerin romantik tezi, romantik bir ozanın da klasik tezi desteklemelerine hayran kalmaktan kendimi alamıyorum.

Bu kitaba adını veren ve Lemuel Gulliver'in yaptığı son geziden esinlenen metin dışında, benim öykülerim, bugün moda olan terimi kullanacak olursam, gerçekçidir. Öykülerimin hepsi, sanırım, kısa bir zamanda bıkacağımız ya da çoktan bıktığınız öteki türlerden daha az basmakalıp olmayan bu türün bütün kalıplarına uymaktadır. Onuncu yüzyıldan kalma Maldon'un Anglosakson baladının, ve daha geç dönemlerdeki İzlanda söylencelerinin en güzel örneklerinde olduğu gibi bu öykülerde de koşulların gerektirdiği olgusal buluşlar var bol bol. İki öykü – hangileri olduğunu söylemeyeceğim – bu fantastik yorumu uygun düşer. Dikkatli bir okuyucu bir takım gizli benzerlikleri yakalayacaktır. Tüm yaşamım boyunca çok az olay bende derin izler bıraktı; son derece tekdüze bir insanım ben.

Seçkinin en güzeli öyküsü olan “Marcos'a Göre İncil” başlıklı öykünün ana çizgilerini Hugo Ramirez Moroni'nin bir düşünce borçluyum; imgelemimin ya da aklımın uygun bulunduğu değişikliklerle bozmuş olmaktan korkuyorum. Zaten yazın, güdümlü bir düşten başka bir şey değildir.

Barok biçemin sürprizlerini de, beklenmedik bir son hazırlayan sürprizleri de hep bir yana bıraktım. Kısacası bir şaşkınlık sergilemektense bekleneni hazırlamayı yeğledim. Yıllarca değişik ve yeni şeyler sayesinde iyi bir yazı çıkaracağımı sandım; şimdi yetmiş yaşımı geride bırakırken kendi sesimi bulduğuma inanıyorum. Sözcüklerle oynamak, ağır bir tümceyi hafifletmek ya da tumturaklı bir tümceyi yumuşatmak dışında, yazılanı ne bozar ne de düzeltir. Her dil bir gelenek, her sözcük ortak bir simgedir; bir yenilikçinin değişiklik yapabilmesi saçmadır; Bir Mallarme'nin ya da bir Joyce'un görkemli fakat çok zaman okunmaz yapıtlarını anımsayalım. Bu mantıksal nedenler yorgun düşmenin bir sonucu olabilir. Yıllar bana Borges olma-ya boyun eğmeyi öğretti.

Yansız olmak gerekirse, Paul Groussac'ın hüznü yargısına göre her baskısı bir öncekini aratan (dont chaque édition fait regretter la précédente) İspanyol Kraliyet Akademisi Sözlüğü ve Arjantin sözcüklerini ve deyimlerini içeren ağır sözlükler pek tedirgin etmiyor beni. Okyanusun batısındaki sözlükler de doğusundaki sözlükler de dilimizi bölmek ve ayrılıkları vurgulamak amacı taşıyor. Roberto Arlt'ın argo bilmemesi yüzüne vurulduğunda "Ben Villa Luro'da yoksul ve yasadışı insanlar arasında yaşadım ve gerçekten bunları inceleyecek zamanım olmadı," diye yanıt verdiğini anımsıyorum. Aslında argo, tango yazarları ve bestecileri tarafından uydurulmuş yazınsal bir şakadır ve gramafon plaklarıyla öğrenenler dışında varoşlarda yaşayanlar bu dili pek bilemezler.

Öykülerimi zaman açısından olsun uzam açısından olsun bir parça uzağa yerleştirdim. Böylece imgelem daha özgürce hareket edebilir. Geçen yüzyıl sonunda Palermo ya da Lomas varoşlarının nasıl olduklarını bin dokuz yüz yetmiş yılında, ayrıntılı bir biçimde kim anımsayabilir? İnanılmaz gibi görünse de, bir polis gibi, ufak dalgınlıklar peşinde koşan hasta kafalar var. Örneğin Martin Fierro'nun kemik çuvalın-

dan değil de kemik torbasından söz etmesine dikkat ediyorlar ve hiç hakları yokken, atın tüylerinin pembe doru olmasını da yadsıyorlar.

Ey okuyucu, Tanrı seni uzun nszlerden korusun. Alıntı Quevedo'dan: Sonunda keşfedilecek bir tarih yanlışlığı yapmamak için Shaw'un ünsüzlerini hiç okumadım.

J.L.B

Buenos Aires, 19 Nisan 1970

ARAYA GİREN

2 Samuel, 1,26

Bu öyküyü Nelsonların en küçük çocuğu Eduardo'nun bin sekiz yüz doksan küsur yılına doğru, Morón Çiftliği'nde, eceliyle ölen ağabeyi Cristian'ın ölüsünün başında (pek olası değil ama) anlattığı söylenir. Gerçek olan, peş peşe Paraguay çayı içilen o uzun üzüntülü gecede, bu öyküyü birisinin bir başkasından duyduğu, o başkasının da bunu, bana anlatacak olan Santiago Dabove'ye yinelediğidir. Yıllar sonra aynı öyküyü olayın geçtiği yerde, Turdera'da anlattılar bana. Biraz daha ayrıntılı olan ikinci anlatım, doğal olarak ufak birkaç değişiklik ve çelişkiye karşın, sonuçta Santiago'nun anlattıklarını doğruluyordu. Bugün bu öyküyü yazmamın nedeni, bunun, eğer yanılmıyorsam, eski kırsal kesim insanların vicdanına küçük trajik bir ayna tutmasıdır. Aslına bağlı kalacağım, ama kimi ayrıntıları eklemek ya da öne çıkarmak konusunda yazının baştan çıkarıcılığına dayanamayacağımı şimdiden görür gibiyim.

Turdera'da onlara Nilsenler derlermiş. Rahip, kendisinden önceki rahibin bu insanların evinde, gotik harflerle kaleme alınmış, kara ciltli eski bir İncil gördüğünü ve buna şaştığı-

nı anımsadığını anlattı bana; el yazısıyla son sayfalarına adlar ve tarihler yazılmış. Evde bulunan tek kitapmış. Her şey gibi yitip gidecek olan, Nilsenlerin rastlantı sonucu kalan tarihçesi. Şimdi yerinde yeller esen harabe ev, sıvasız, tuğladanmış; dış kapıdan sonra birisi kırmızı taş döşeli, birisi toprak iki avlu ayrılmış. Bu eve yabancılar pek girmezmiş, Nilsenler yalnızlıklarını özenle korurlarmış. Boş odalardaki portatif karyolalarda yatarlarmış. Bütün lüksleri atlar, eyerler, kısa saplı bıçaklar, cumartesi günleri giyilen şık giysiler ve kavga çıkarmalarına neden olan içkilermiş. Uzun boylu ve kızıl saçlı olduklarını biliyorum. Bu iki Arjantin yerlisi damarlarında, kuşkusuz adlarını bile duymadıkları Danimarka'nın ya da İrlanda'nın kanını taşıyorlardı. Mahalleli bu iki kızıl saçlıdan korkuyordu; adlarının bir cinayete karışmış olması olanaksız değildi. Bir kez omuz omuza verip polisle çatıştılar. Küçüklerinin Juan Iberra ile çatıştığı ve bu işten anlayanlara göre de hiç de altta kalmadığı anlatılır. Sürü güdücülüğü, araba sürücülüğü, at hırsızlığı ve kimi kez de kumarda hile yapmışlar. İçki içerken, kumar oynarken eli açık olmaları dışına, cimrilikleriyle ün kazanmışlardı. Akrabaları var mıydı, nereden gelmişlerdi kimse bilmiyordu. Bir kağınları, bir çift de öküzleri vardı.

Costa Brava'ya damgasını vuran kabadayılardan bedensel açıdan farklıydılar. Bu durum ve bilmediğimiz başka şeyler aralarındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı oluyor. Bunlardan birisiyle arayı bozmak iki düşman kazanmak demektir.

Nilsenlar çapkındılar, ama aşk öyküleri o zamana değin batakhanelerden ve genelevlerden öte gitmiyordu. Bu yüzden, Cristián birlikte yaşamak üzere Juliana Burgos'u eve getirdiğinde dedikodunun ardı arkası kesilmedi. Hizmetçisi olduğu doğrudu ama kadına çirkin, sahte takılar takıp eğlenceye götürdüğü, insan önüne çıkardığı da en az onun kadar doğrudu. Kimi tango figürlerinin ve kadınlara sulan-

manın yasak olduğu, hâlâ bol ışık altında dans edildiği yoksul mahalle eğlenceleriydi bunlar; Juliana esmer tenli, badem gözlü bir kızdı, gülümsemesi için birinin bakması yeterdi. Çalışmanın ve bakımsızlığın kadınları yıpratmıştı yoksul bir mahallede fena sayılmazdı.

Başta, Eduardo onlara eşlik ediyordu. Sonra bilmem ne işi için Arrecifes'e gitmesi gerekti; dönüşte yolda bulduğu bir kızı eve getirmiş, birkaç gün sonra da kapının önüne koymuştu, gittikçe asık suratlı olmuştu, barda tek başına kafayı buluyor, kimseyle konuşmuyordu. Cristián'ın kadınına tutulmuştu. Belki de bunu kendisinden önce anlamış olan mahalleli, iki kardeş arasındaki gizli rekabeti haince bir zevk alarak gözetliyordu.

Bir gece Eduardo, geç vakit köşeyi döndüğünde Cristián'ın siyah atının evin önündeki kazığa bağlanmış olduğunu gördü. En güzel giysilerini giymiş olan ağabeyi avluda onu bekliyordu. Kadın elinde Paraguay çayı gidip gidip geliyordu. Cristián Eduardo'ya:

“Fariaslardaki bir eğlenceye gidiyorum,” dedi, “Al, Juliana senin olsun; istediğın gibi kullan.”

Ses tonu yarı buyurgan, yarı içtendi. Eduardo bir süre ona bakakaldı, ne yapacağını bilemiyordu. Cristián kalktı, bir nedenle başka bir şey olmayan Juliana'ya değil de Eduardo'ya veda etti, atına bindi, hiç acele etmeden sürüp gitti.

O gecedен sonra kadını ortaklaşa kullandılar. Mahalleliyi çileden çıkararak bu çirkin üçlü ilişkinin ayrıntılarını kimse bilmeyecekti. İşler birkaç hafta iyi gitti, fakat böyle süremezdi. Kardeşler kendi aralarında Juliana'nın adını hiç kullanmıyorlardı, hatta ona seslenirken bile. Fakat birbirleriyle dalaşmak için bahane arıyorlardı ve buluyorlardı da. Hayvan postlarını satarken tartışıyorlardı, ama asıl tartıştıkları başka şeydi. Cristián sesini yükseltiyor, Eduardo ise susuyordu. Farkında olmadan birbirlerini kıskanıyorlardı. Bu berbat

mahallede bir erkek, bir kadının kendisi için çok önemli olduğunu, onu arzuladığını, sahip olmak istediğini ne başkasına ne de kendine söylerdi, fakat iki kardeş de âşıktılar. Bu da bir biçimde onları küçük düşürüyordu.

Bir gün, öğleden sonra Lomas alanında Eduardo, Juan Iberra ile karşılaştı, çalıştırdığı bu güzel parçadan ötürü kutladı onu Juan. Öyle sanıyorum ki işte o zaman Eduardo ona küfredti. Onun yanında hiç kimse Cristián'la alay edemezdi.

Kadın, hayvansı bir boyun eğmeyle ikisine de hizmet ediyordu, fakat paylaşmaya karşı çıkmayan ama hiç sözünü de etmeyen küçük kardeşi yeğlediğini de saklayamıyordu.

Bir gün Juliana'ya birinci avluya iki iskemle çıkarmasını ve ortalarda görünmemesini buyurdular, çünkü konuşmaları gerekiyordu. Juliana konuşmanın uzun süreceğini umuyordu ve öğle uykusuna yattı, fakat kısa bir süre sonra onu uyandırdılar. Cam tesbihi ve annesinin bıraktığı haçı unutmadan nesi var nesi yok bir torbaya doldurttular. Hiçbir açıklamada bulunmadan kadını arabaya bindirdiler, sessiz ve yorucu bir yolculuğa çıktılar; yağmur yağmıştı, yollar berbattı, Morón'a geldiklerinde saat sabahın beşi olmalıydı. Orada kadıncağızı genelev patronuna sattular. Önceden anlaşmışlardı; bütün parayı Cristián aldı, sonra kardeşiyle paylaştı.

Turdera'da o zamana dek, o korkunç aşkın (aynı zamanda bir alışkanlık olmuştu) hayhuyu arasında yuvarlanıp giden Nilsen kardeşler yeniden erkek erkeğe sürdürdükleri o eski yaşamlarına dönmek istediler. Kumar oynamaya, horoz dövüştürmeye ve sazlı sözlü eğlenceli yaşamlarına yeniden başladılar. Kim bilir, belki pislikten kurtulduklarını sanıyorlardı, fakat her ikisi de ayrı ayrı zamanlarda, nedenli nedensiz ortalarda görünmez oluyordu. Yılbaşından az önce kardeşlerin küçüğü başkentte bir işi olduğunu söyledi. Cristián, Morón'a gitti; bizim de artık bildiğimiz o evin önündeki direğe bağlanmış olan Eduardo'nun atını tanıdı. Girdi içeri;

kardeşi içeride sırasının gelmesini bekliyordu. Cristián ona: “Böyle sürerse atları yoracağız. Yanımıza alsak daha iyi olur,” demiş olmalı.

Patronla konuştu, kemerinden para çıkardı ve kadını eve götürdüler. Juliana, Cristián ile arkaya oturmuştu; Eduardo ise onları görmemek için atını mahmuzladı.

Sözünü ettiğimiz eski yaşamlarına döndüler. İğrenç çözüm yolu başarısızlıkla sonuçlanmıştı; her ikisi de birbirlerini aldatma çabasına yenik düşmüşlerdi. Kabil oralarda dolaşıyordu ama Nilsenlerin birbirlerine duydukları sevgi derindi –birlikte ne sıkıntılara, ne tehlikelere göğüs germişlerdi– hınçlarını başkalarından çıkarmayı yeğlediler. Hiç tanımadıkları bir insandan, köpeklerden, aralarının açılmasına neden olan Juliana’dan.

Mart ayı sona ermek üzereydi ve sıcaklar hâlâ azalmamıştı. Bir pazar günü (pazarları insanlar erken yatmaya alışıktrlar) bardan dönen Eduardo Cristián’ın öküzleri arabaya koştüğünü gördü. Cristián:

“Gel,” dedi ona, “şu derileri Pardo’nun dükkânına bırakmamız gerekiyor; ben zaten yükledim; havanın serinliğinden yararlanalım.”

Pardo’nun dükkânı, sanırım daha güneydeydi; Tropas Yolu’nu tuttular, daha sonra başka yola saptılar. Gece ilerledikçe kırlar daha da bir büyüyordu.

Çayır boyunca yürüdüler; Cristián yaktığı sigarayı fırlatıp attı ve ağır ağır konuştu:

“Hadi iş başına birader. Daha sonra akbabalar yardımımıza gelirler. Bugün onu öldürdüm. Üstü başıyla şurada kalsın. Artık kimseye zararı dokunamaz.”

Kucaklaştılar, nerdeyse ağlamak üzereydiler. Şimdi başka bir bağ birleştiriyordu onları: acı bir biçimde kurban edilmiş olan kadın ve onu unutma zorunluluğu.

AŞAĞILIK ADAM

Kent üzerine kafamızda oluşan imge her zaman biraz gerçeğe aykırı olmuştur. Kahve bara dönüşmüştür; avluları ve çardağı hayal meyal görmemizi sağlayan hol, öte yanında bir asansör bulunan loş bir koridordur şimdi. Bunun için ben yıllarca Buenos Aires Kitabevi'nin, Talcahuana Caddesi'nin belli bir yüksekliğinde beni beklediğini sanmışımdır; bir sabah onun yerini bir antikacı dükkânının aldığının ayrımına vardım ve kitabevinin sahibi Don Santiago Fischbein'in öldüğünü söylediler bana. Bir hayli şişmandı; yüz hatlarından çok, uzun söyleşilerimizi anımsıyorum. Kendine güvenen, dingin birisiydi. Musevileri, tek bir geleneğe, tek bir ülkeye bağlı sıradan bir insana dönüştürebilen siyonizmi hep suçlardı, bugün Yahudileri zenginleştiren karmaşık ilişkilerden ve anlaşmazlıklardan uzaktı. Okunmasını çetrefilleştiren, fantastik kurama düşsel bir ağırlık veren her türlü tutturaklı Öklid anlatımından arındırarak Baruch Spinoza'nın yapıtlarından geniş kapsamlı bir seçki hazırlamakta olduğunu söyledi bana. Rosenroth'un ilginç bir *Kabbala denutada* baskısını gösterdi bana, ama satmak istemedi, fakat kitap-

lğımında Ginsburg ve Waite'nin onun damgasını taşıyan birkaç kitabı vardı.

Baş başa olduğumuz bir öğleden sonra, yaşamının bir bölümünü açtı bana, bugün ondan söz edeceğim. Görüleceği gibi kimi ayrıntıları değiştireceğim.

“Kimseye açıklamadığım bir şeyi anlatacağım size. Ne karım Ana, ne de en yakın dostlarım biliyor bunu. Aradan pek çok yıl geçtiği için başkasının başına gelmiş bir olay gibi duyumsuyorum. Belki de bir öykü yaratmanıza yarar, çarpıcı şeyler eklersiniz. Entre Irmağı yakınlarından geldiğimi daha önce hiç söylemiş miydiniz size, bilmiyorum. Sığırtmaç Yahudiler olduğumuzu söylemeyeceğim; hiç sığırtmaç Yahudiler diye bir şey olmadı. Tüccardık, çiftçiydik. Çok az anımsayabildiğim Urdinarrain'de doğmuşum; ailem bir dükkân açmak üzere Buenos Aires'e geldiğinde çok küçüktüm. Maldonado birkaç ev ötemizdeydi, sonra da kıraç topraklar vardı.

Carlyle, insanların kahramanlara gereksinme duyduklarını yazmıştı. Grosso tarihi San Martin'e saygı duymamı sağlamıştı, fakat ben San Martin'de Şili'de savaşmış bir askerden başka bir şey bulamamıştım, şimdi ise bronzdan bir yontuydu ve bir alanın adıydı. Rastlantı karşıma çok farklı bir kahramanı, Francisco Ferrari'yi çıkardı, ikimiz için de bir şanssızlık. Adını ilk kez duyuyor olmalısınız.

Söylendiğine göre mahallemiz Corrales ve Bajo gibi gürültülü patırtılı değildi ama fedai çetesi olmayan tek bir bar da yoktu. Ferrari, Triunvirato ve Thames barına uğradı. Benim, onun adamlarından birisi olmamı sağlayan olay da işte orada geçti. İki yüz elli gram Paraguay çayı almaya gitmiştim. Uzun saçlı, bıyıklı bir yabancı geldi ve cin istedi. Ferrari yumuşak bir ses tonuyla:

'Söylesenize bana,' dedi, 'dün gece Juliana pavyonunda görüşmemiş miydik sizinle? Nereden geliyorsunuz?'

‘San Cristóbal’dan,’ dedi öteki adam.

‘Bir daha buralara uğramamanızı size salık veririm,’ dedi Ferrari. ‘Size kötülük yapabilecek saygısız insanlar var burada.’

San Cristoballı, bıyıklı, boylu poslu adam çekip gitti. Belki karşısındakinden daha az yürekli değildi, ama orada bir çete bulunduğu ayırımındaydı.

O günden sonra Francisco Ferrari benim on beş yaşımın düşlediği kahraman olup çıktı. Esmer tenli, oldukça uzun boylu, sağlam görünüşlü ve dönemin anlayışına göre yakışıklı bir adamdı. Hep siyahlar giyinirdi. İkinci bir olay bizi birbirimize yaklaştırdı. Annemle ve teyzemle birlikteydik; birkaç kabadayı ile yüz yüze geldik, içlerinden birisi yüksek sesle ötekilere:

‘Bırakın geçsinler, moruk bunlar,’ dedi.

Ne yapacağımı bilemedim. Bu sırada evinden çıkan Ferrari araya girdi. Kışkırtıcı delikanlının karşısına dikildi ve, ‘Canın kavga etmek istiyorsa niçin benim karşıma çıkmıyorsun?’ diye sordu.

Her birinin yüzüne ayrı ayrı, ağır ağır dikkatlice baktı, hiçbirinin çıtı çıkmadı. Tanıyorlardı onu.

Omuz silkti, bize selam verdi ve çekip gitti.

‘Yapacağın bir iş yoksa bir ara kahveye uğra.’

Şaşırıp kalmıştım. Sarah teyzem lafa karıştı.

‘Kadınlara saygı göstermeyi öğrenen kibar bir bey.’

Annem beni şaşkınlıktan kurtarmak için düşünçesini açıkladı:

‘Daha çok rakip tanımayan bir kabadayı bence.’

Olanları size nasıl anlatsam, bilemiyorum. Saygın bir işim var, hoşuma giden, kitaplarını okuduğum bir kitapçı dükkanım var, bizimki gibi dostluklardan zevk alıyorum, karım ve çocuklarım var, sosyalist partiye üye oldum, iyi bir Arjantinli ve iyi bir Yahudiyim. Herkesin saygı duyduğu bir ada-

mım. Şimdi beni nerdeyse kel bir adam olarak görüyorsunuz; o zamanlar ben kıyı mahallelerden birinde yaşayan kızıl saçlı, yoksul bir delikanlıydım. Herkes bana tepeden bakardı. Bütün gençler gibi, ben de başkaları gibi olmaya çalışıyordum. Göz boyamak için Jacobo yerine kendime Santiago adını takmıştım, fakat Fischbein adı kalıyordu. Hepimiz, başkalarının bizimle ilgili olarak düşledikleri imgeye benzeriz. İnsanların beni küçümsediklerini duyumsuyordum, ben de kendimi küçümsüyordum. O zamanlar ve özellikle o ortamda yürekli olmak önemliydi; korkağın teki olduğumu biliyordum. Kadınlardan utanıyordum; namuslu bir ödleğim için gizliden gizliye utanç duyuyordum. Kendi yaşımda arkadaşlarım yoktu.

O gece kahveye gitmedim. Keşke hiç gitmemiş olsaydım. Bu çağrının bir emir anlamı taşıdığına ayırımına sonradan vardım: Bir cumartesi günü, yemek yedikten sonra kalkıp gittim kahveye.

Ferrari masalardan birinin baş köşesine oturmuştu. Öteki oturanları daha önce bir yerlerde görmüştüm; yedi kişi kadar olmalıydılar. Yorgun argın ve az konuşan, yalnızca adı – Don Eliseo Amaro– aklımda kalan yaşlı bir adamı saymazsak Ferrari en büyükleriydi. Ablak ve şişko suratında boydan boya bir yara izi vardı. Sonradan bana onun bir süre hapis yattığını söylediler.

Ferrari beni soluna oturttu; Don Eliseo yerini değiştirmek zorunda kaldı. Aklım başımdan gitti. Ferrari'nin birkaç gün önceki sevimsiz olayı anıştırmasından korkuyordum. Böyle bir şey olmadı; kadınlardan, oyun kâğıtlarından, seçimlerden, gelmesi beklenen fakat gelmeyen bir ses sanatçısından, mahalledeki olaylardan söz ettiler. Beni aralarına almaları başlangıçta zorlarına gitmişti; sonra kabullendiler, çünkü Ferrari böyle istemişti. Çoğunun adının İtalyan olmasına karşın her biri kendisini Arjantinli, hatta sığırtmaç olarak

duyumsuyordu (başkaları da onları böyle düşünüyordu). İçlerinden birisi seyis, birisi arabacı, birisi de mezbaha kasabıydı; hayvanlarla uğraşmaları köy halkına yaklaştırıyordu onları. Sanırım en büyük düşleri birer Juan Moreira olmaktı. Sonunda bana Kızılçık adını taktılar, fakat bu takma adın küçümseyici bir yanı yoktu. Sigara içmeyi ve daha başka şeyleri onlardan öğrendim.

Junín Sokağı'ndaki bir evde birisi bana Ferrari'nin dostu olup olmadığını sordu. Hayır diye yanıt verdim; olumlu yanıt vermenin övünmek olacağını düşünmüştüm.

Bir gece polis baskın yaptı ve üstümüzü aradı. İçimizden birisinin karakola gitmesi gerekti; Ferrari'ye dokunmadılar. On beş gün sonra aynı sahne yineleni; bu kez, kemerinde kama olduğu için Ferrari'yi de alıp götürdüler. Kim bilir belki de mahallenin şefi ünvanını yitirmişti.

Şimdi Ferrari'yi düş kırıklığına uğramış, aldatılmış zavallı bir delikanlı olarak görüyorum, bir zamanlar benim için bir Tanrı gibiydi.

Dostluk, aşktan ya da yaşam denen şu karmaşanın herhangi bir yüzünden daha az gizemli değildir. Zaman zaman gizemsiz tek şey mutluluk mu acaba diye geçmiştir içimden, çünkü kendiliğinden oluşur, çözümlenir. Ortada bir gerçek vardı, Francisco Ferrari gibi gözünü budaktan sakınmayan güçlü kuvvetli bir adam benim gibi beş para etmeyen birisine dostluk göstermişti. Ferrari'nin yanıldığını, bu dostluğa layık olmadığını duyumsuyordum. Ondan kaçmaya çalıştım ama buna fırsat vermedi. Bu sıkıntı, annemin ayakta kımı dediği insanlarla arkadaşlık yaptığım ve onlara öykündüğüm için beni kınamasıyla daha da arttı. Size anlattığım öykünün özünü, Ferrari ile olan ilişkim oluşturuyor, şimdi artık pişmanlık duymadığım o uğursuz olaylar değil. Pişmanlık sürdükçe suçluluk da sürer.

Ferrari'nin yanındaki eski yerini almış olan yaşlı adam ona

gizlice bir şeyler söylüyordu. Bir dolap çeviriyor olmalıydılar. Masanın öteki ucundan, mahallemize yakın bir yerde tekstil fabrikası bulunan Weidemann'ın adı kulağıma çalınır gibi oldu. Biraz sonra, fazla bir açıklama yapmadan beni, fabrikanın çevresinde dolaşmak ve kapılarını saptamakla görevlendirdiler. Irmağı ve demiryolunu geçtiğimde güneş batmak üzereydi. Oraya buraya serpiştirilmiş evleri, söğütlüğü ve kıraç toprakları anımsıyorum. Fabrika yeniydi ama ıssız ve harap görünüyordu; anılarımda şimdi onun kırmızı rengi günbatımının kızılılığı ile karışıyor. Demir parmaklıklarla çevriliydi fabrika. Zaten kapıdan başka arkada, güneşe bakan ve doğrudan doğruya odalara açılan iki kapı vardı.

İtiraf ederim, sizin çoktan anladığınız işi ben bir hayli geç anladım. Öğrendiklerimi anlattım, çocuklardan birisi de doğruladı. Kız kardeşim bu fabrikada çalışıyordu. Bir cumartesi gecesi çetenin kahvede olmaması herkesin aklına takılırdı. Ferrari saldırının bir sonraki cuma günü yapılmasına karar verdi. Erketecilik görevi bana düşüyordu. Bu arada kimsenin bizi birlikte görmemesi daha doğru olurdu. İkimiz sokakta yalnız kalınca Ferrari'ye sordum:

'Bana güveniyor musunuz?'

'Evet,' dedi. 'Bir erkek gibi davranacağını biliyorum.'

O gece ve daha sonraki geceler iyi uyudum. Çarşamba günü anneme kent merkezine gidip yeni bir kovboy filmi göreceğimi söyledim. En iyi giysilerimi giydim ve Moreno sokağına yollandım. Lacroze'de yolculuk bana çok uzun geldi. Karakolda beni beklettiler, fakat sonunda adı Eald ya da Alt olan bir görevli beni kabul etti. Kendisine çok gizli bir işi anlatmak için geldiğimi açıkladım. Korkmadan konuşabileceğimi söyledi bana. Ferrari'nin yaptığı işi anlattım. Bu adı daha önce duymamış olması şaşırttı beni; Don Eliseo'dan söz edince işler değişti.

'Ha!' dedi bana. 'O, Uruguaylının çetesindendi.'